

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNDE ÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRENCİLERİN SİBER İNSANİ DEĞERLERİNİN
İNCELENMESİ: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zekai KAYA

Danışman: Doç. Dr. Kerem KILIÇER

TOKAT- 2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Kerem KILIÇER danışmanlığında hazırlamış olduğum “Bilim ve Sanat Merkezlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Siber İnsani Değerlerinin İncelenmesi: Samsun İli Örneği” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../...

Zekai KAYA

JÜRİ KABUL VE ONAY

Zekai KAYA tarafından hazırlanan “**Bilim ve Sanat Merkezlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Siber İnsani Değerlerinin İncelenmesi: Samsun İli Örneği**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 07.12.2023 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) : Doç. Dr. Salih BARDAKCI

.....

Üye : Doç. Dr. Kerem KILIÇER

.....

Üye : Doç. Dr. Emre ÇAM

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasındaki çocuklar ve gençler için önemli bir yere sahip olan internetle birlikte siber dünyadaki davranışlarımızla ilgili daha çok konuya odaklanılmakta ve etik davranmanın önemi daha da artmaktadır. Bilgi çağı ile birlikte günlük hayatta internet kullanımının artması ile birlikte etik konuların yanında güvenlik sorunları da daha çok konuşulmaya başlanmıştır. Özellikle bireylerin davranışlarını yönlendiren insani değerler dijital dönüşümle birlikte siber ortamlardaki davranışları yönlendiren insani değerlere bırakmıştır. Bu anlamda gençlerin siber ortamlardaki davranışlarını olumlu yönde etkileyen siber insani değerlerin önemi giderek artmıştır. Özellikle özel yetenekli öğrencilerin hem tanınması hem de yürütülen destek programları ile öğrencilerin yaratıcılık ve problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları sunan Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM), onların sosyal ve teknolojik açıdan donanımlı bireyler haline gelmelerine destek olmaktadır. Bu bağlamda BİLSEM öğrencilerinin siber ortamlardaki davranışlarının temelinde yatan siber insani değer düzeylerinin incelenmesi önemli görülmektedir.

Bu anlamda yürütülen çalışma sürecinde katkı sağlayan başta tez danışmanım Doç. Dr. Kerem KILIÇER olmak üzere jüri üyeleri Doç. Dr. Salih BARDAKCI ve Doç. Dr. Emre ÇAM hocama teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmama değerli görüşleri ile katkı sağlayan öğretmen arkadaşlarıma ve araştırmaya gönüllü olarak katılarak içtenlikle görüşlerini belirten tüm öğrencilerime şükranlarımı sunarım. Son olarak da desteğini hiç esirgemeyen sevgili eşim Seda KAYA ve kıymetli oğullarıma yanımda oldukları için teşekkür ederim.

ÖZET

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN SİBER İNSANİ DEĞERLERİNİN İNCELENMESİ: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ

Zekai Kaya

Yüksek Lisans, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Kerem Kılıçer

Aralık 2023, xi + 63 sayfa

Bu araştırmada, Samsun ilindeki Bilim ve Sanat Merkezi'nde öğrenim gören öğrencilerin mevcut siber insani değerler algısının belirlenmesi ve bu merkezde gerçekleştirilen eğitimlerin siber insani değer gelişimine katkısının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Samsun ilinde bulunan Samsun Bilim ve Sanat Merkezi'nden 208 öğrenci ve Atakum Bilim ve Sanat Merkezi'nde 193 öğrenci olmak üzere toplam 401 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Gerçekleştirilen araştırma ile Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenim gören öğrencilerin siber insani değer algıları belirlenerek çeşitli demografik değişkenlere göre farklılığı incelenmiştir. Ayrıca bu merkezlerde gerçekleştirilen eğitimlerin öğrencilerin siber insani değer gelişimlerine katkısına ilişkin görüşleri de değerlendirilmiştir. 2022-2023 eğitim öğretim döneminde yürütülen araştırmada öğrencilerin siber insani değerler düzeyini ölçmek için Kılıçer, Çoklar ve Özeke (2017) tarafından geliştirilen “Siber İnsani Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin siber insani değer algılarının ortalamanın üstünde olduğu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha yüksek siber insani değer algılarının olduğu, dijital yeterlikleri düşük olan öğrencilerin siber insani değer algılarının düşük buna karşın yüksek olan öğrencilerin siber insani değer algılarının yüksek olduğu, internet kullanım süresi arttıkça siber insani değer algılarının azaldığı ve öğrencilerin dijital ortamlarda en çok saygı ve doğruluk değerlerini önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsani Değerler, Siber İnsani Değerler, Bilim ve Sanat Merkezi, Özel Yetenekli Çocuklar

ABSTRACT

INVESTIGATION OF CYBER HUMAN VALUES OF SCIENCE AND ART CENTER STUDENTS: A CASE IN SAMSUN PROVINCE

Zekai Kaya

Master's Thesis, Division of Computer Education and Instructional Technologies

Advisor: Assoc.Prof.Dr. Kerem Kılıçer

December 2023, xi + 63 pages

The aim of this study is to determine the current cyber human values perception of the students studying at the Science and Art Center in Samsun province and to examine the contribution of the trainings carried out in this center to the development of cyber human values. The research was conducted with a total of 401 students, 208 students from Samsun Science and Art Center and 193 students from Atakum Science and Art Center in Samsun province. Case study method, one of the qualitative research method, was used in the research. With the research, the cyber human value perceptions of the students studying in Science and Art Centers were determined and their differences according to various demographic variables were examined. In addition, the opinions of the students regarding the contribution of the trainings carried out in these centers to the development of cyber human values were also examined. In the study conducted in the 2022-2023 academic year, the "Cyber Human Values Scale" developed by Kılıçer, Çoklar, and Özeke (2017) was used to measure the level of cyber human values of students. As a result of the research, it was concluded that students' perceptions of cyber human values were above average, female students had higher perceptions of cyber human values than male students, students with low digital competencies had low perceptions of cyber human values, while students with high digital competencies had high perceptions of cyber human values, cyber human values perceptions decreased as the duration of internet use increased, and students cared most about respect and truthfulness values in digital environments.

Keywords: Human Values, Cyber Human Values, Science and Art Center, Gifted Child

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	3
Önem	3
Sayıtlar	4
Sınırlılıklar	4
Tanımlar	4
BÖLÜM II	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
Zeka ve Yetenek.....	6
Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM)	8
Siber İnsani Değerler.....	10
Teknoloji ve Sosyal Etkileşim	12
Dijital Okuryazarlık ve Siber Zorbalık	13
BÖLÜM III.....	16
YÖNTEM	16
Araştırma Modeli	16
Çalışma Grubu.....	16
Veri Toplama Araçları	19
Veri Toplama Süreci	20
Verilerin Analizi.....	20

BÖLÜM IV	23
BULGULAR.....	23
BİLSEM Öğrencilerinin Siber İnsani Değer Düzeylerine Ait Bulgular	23
BİLSEM Öğrencilerinin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesine Ait Bulgular	24
Cinsiyet.....	25
Öğrenim Görülen BİLSEM Okul Türü	25
BİLSEM’de Yer Alan Program	26
Günlük İnternet Kullanım Süresi.....	27
Teknoloji Kullanım Düzeyi	29
Siber İnsani Değer Tercihi.....	30
BİLSEM’lerde Öğrenim Gören Öğrencilerin BİLSEM’lerde Gerçekleştirilen Eğitimlerin Siber İnsani Değer Gelişimine Katkısına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular	33
BÖLÜM V	40
TARTIŞMA	40
BÖLÜM VI.....	46
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	47
Sonuçlar	47
Öneriler	49
KAYNAKÇA.....	53
EKLER.....	59
Ek 1. Araştırma İzni	59
Ek 2. Veri Toplama Aracı	60
Ek 3. Yazarın Özgeçmişi.....	63

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Katılımcıların Teknoloji Kullanım Özellikleri	18
Tablo 2. Verilerin Basıklık – Çarpıklık Değerleri	20
Tablo 3. Siber İnsani Değer Düzeyi.....	23
Tablo 4. Demografik Özelliklere Göre Siber İnsani Değer Ortalamaları.....	23
Tablo 5. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Cinsiyete Göre Değişimi	25
Tablo 6. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Öğrenim Görülen Okula Göre Değişimi	25
Tablo 7. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin BİLSEM’de Yer Alınan Program Düzeyi Varyanslarının Homojenliği	26
Tablo 8. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin BİLSEM’de Yer Alınan Program Düzeyine Göre Değişimi	26
Tablo 9. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeyleri BİLSEM’de Yer Alınan Program Düzeyi Değişkeni LSD Post-Hoc Analizi	27
Tablo 10. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkeni Varyanslarının Homojenliği.....	27
Tablo 11. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine Göre Değişimi	28
Tablo 12. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeyleri Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkeni Tamhane’s T2 Post-Hoc Analizi	28
Tablo 13. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Teknoloji Kullanım Düzeyi Değişkeni Varyanslarının Homojenliği.....	29
Tablo 14. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Teknoloji Kullanım Düzeyi Değişkenine Göre Değişimi	30
Tablo 15. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Siber Değer Tercihi Değişkeni Varyanslarının Homojenliği.....	31
Tablo 16. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Siber Değer Tercihi Değişkenine Göre Değişimi	31
Tablo 17. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeyleri Siber Değer Tercihi Değişkeni LSD Post-Hoc Analizi	32

Tablo 18. BİLSEM’lerdeki Derslerin Sanal Ortamdaki İnsani Değerleri Gelişimine Katkısına ve Hangi En Çok Hangi Dersin Katkısı Olduğuna Yönelik Görüşleri	33
Tablo 19. BİLSEM Öğrencilerinin BİLSEM Öğretmenlerinin Derslerde Sanal Ortamdaki Değerlere İlişkin Verdikleri Bilgilere Yönelik Görüşleri	35
Tablo 20. BİLSEM Öğrencilerinin BİLSEM’lerde Girmiş Oldukları Derslerde Sanal Ortamdaki İnsani Değerleri Gelişimine Katkısına Yönelik Yapılan Etkinlikler İle İlgili Görüşleri	37
Tablo 21. BİLSEM Öğrencilerinin Derslerde Hakkında En Çok Etkinlik Yapılan Siber İnsani Değer Hakkındaki Görüşleri	38

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları	17
Şekil 2. Katılımcıların Eğitim Gördüğü Okula Göre Dağılımları	17
Şekil 3. Katılımcıların BİLSEM'e Devam Ettikleri Program Düzeyine Göre Dağılımları	18
Şekil 4. Siber İnsani Değer Düzeyine Ait Histogram Grafiği	21

KISALTMALAR LİSTESİ

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezi

BİT: Bilgi ve İletişim Teknolojileri

BYF: Bireysel Yetenekleri Farkettirme Programı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

ÖYG: Özel Yetenekleri Geliştirme

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

İçinde bulunduğumuz bilgi toplumunu oluşturan temel yapı taşlarından birisi olan internet, hem bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırmış hem de bilgi miktarının artmasında önemli rol oynamıştır. Günümüzde internet teknolojisinin gelişmesiyle birlikte artık bireyler mobil cihazlar aracılığıyla her düzeyde bilgiye kısa sürede erişebilmektedir. Teknolojide yaşanan gelişmelere paralel olarak internet teknolojisi altyapısı giderek güçlenmekte ve bireylerin internete erişimi kolaylaşmaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü 2022 verilerine göre hanehalkı internete erişim oranı OECD ortalaması %92,44 iken ülkemizde bu oran %94,15'tir (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2022). Türkiye İstatistik Kurumu 2022 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonucunda da internete erişim imkanı olan hane halkı oranı %94,1'dir. Bu oran 2021 yılında %92 olarak gerçekleşmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2022). Bu durum bireylerin internet erişimlerinin tüm dünyada arttığı gibi ülkemizde de yüksek bir oranda olduğunu göstermektedir.

Teknolojinin çok hızlı bir şekilde gelişmesi, internet çağı ile birlikte günlük hayatta internet kullanımının artması ile birlikte internet dünyasıyla ilgili etik sorunların yanında güvenlik sorunları da ortaya çıkmıştır (Başaran, 2013). Siber dünyada meydana gelen güvenlik risklerinden ve etik ihlal sonuçlarından en çok etkilenenler çocuklar ve gençlerdir (Çoklar ve Yaman, 2016). OECD ve Harvard Üniversitesi'ne bağlı Berkman Klein Center for Internet and Society'nin birlikte hazırladığı 2021 yılı "Children in the Digital Environment" raporuna göre dijital ortamda çocuklara yönelik birçok risk bulunmaktadır. Bu riskler; nefret dolu içerik, zararlı içerik, yasadışı içerik ve dezenformasyon gibi içerik riskleri; nefret dolu davranış, zararlı davranış, yasadışı davranış ve kullanıcı tarafından oluşturulan problemli davranış gibi davranış riskleri; nefret dolu karşılaşmalar, zararlı karşılaşmalar, yasadışı karşılaşmalar ve diğer problemli karşılaşmalar gibi temas riskleri ile pazarlama, ticari profil oluşturma, finansal ve güvenlik riskleri gibi tüketici riskleri, mahremiyet riskleri, yapay zeka, nesnelerin interneti gibi ileri teknolojilere ait riskler ve sağlık riskleridir (OECD, 2021). Bu bağlamda, siber etik ve siber güvenlik konularında farkındalık ve bilgi düzeylerinin artırılması, özellikle eğitim süreçlerinde önemli bir rol

oynamaktadır (Gürültü ve Aslan, 2018). Özellikle çocukların ve gençlerin internet ortamında yer alan riskleri tanımaları ve bu risklerden en az etkilenmeleri için değer bilincinin oluşturulması önem arz etmektedir. Yaklaşık yarım asırdır üzerinde çalışılan bir konu olan değerler; arzu edilen bir durum veya hedefe ulaşmak için bir kişinin yaşamındaki veya diğer sosyal ilişkilerindeki farklı önem durumlarına sahip yol gösterici ilkelerdir (Schwartz, 2006). Değerler yardımıyla bireyler davranışlarını şekillendirmekte ve doğru ile yanlış kavramlarını tanımlayabilmektedir. Dijitalleşmeyle birlikte ise değer algısı farklı bir boyuta taşınmış ve sanal ortamdaki değerlerden bahsedilir olmuştur. Sanal ortamdaki ilişkilerin düzenlenmesinde önemli rol oynayan değerler dijital ortamlarda bireylerin olumsuz durumlarla karşılaşmaması ve dijital ortamdaki risklerden korunması için siber insani değerler geliştirmesi kaçınılmazdır. Sanal ortamlardaki ilişkilerin oluşturulmasında yol gösterici olan saygı, doğruluk, dürüstlük, hoşgörü, barışçıl olma ve dayanışma değerlerini kapsayan siber insani değerler (Kılıçer, Özeke ve Çoklar, 2018) özellikle çocuk ve gençlerin dijital ortamdaki risklerden korunması için önemli değerlerdir.

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM), öğrencilerin yaratıcılık ve problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları sunarak, onların sosyal ve teknolojik açıdan donanımlı bireyler haline gelmelerine destek olmaktadır (Öztürk ve Yılmaz, 2011). Ülkemiz genelinde bulunan BİLSEM’ler özel yetenekli öğrencilerin hem tanınması hem de yetenek türlerine göre yeteneklerinin geliştirilmesi desteklenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), BİLSEM’lerin amaçları arasında öğrencilerin ülkelerinde milli, insani, manevi, ahlaki ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren bireyler olarak yetiştirilmesi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca öğrencilerin yaratıcı düşünce, keşif, icat, inovasyon, liderlik ve sanatsal becerilerinin yanında sosyal ilişki başarıları ve iletişim yeteneklerinin güçlendirilmesine katkı sunulduğunu belirtmektedir. Bu nedenle bu merkezlerde düzenlenen etkinlikler ve projeler, öğrencilerin siber dünya ile ilgili değerler ve tutumlarını da şekillendirebilmektedir. Ayrıca BİLSEM’lerde gerçekleştirilen eğitim süreçlerinin, öğrencilerin siber dünya ile ilgili değerler ve tutumlarını etkileme potansiyeli bulunmaktadır (Taşkın ve Şimşek, 2017). Ancak güncel alanyazında BİLSEM’deki öğrencilerin siber insani değer algılarına yönelik yeterli çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca, bu merkezlerde sunulan eğitim programları ve öğretim yöntemlerinin, öğrencilerin siber insani değer gelişimine katkısının ne düzeyde olduğuna dair de bilgi

eksikliği bulunmaktadır. Bu eksiklik, BİLSEM’lerin bu alandaki potansiyel katkılarının tam anlamıyla değerlendirilmesini ve geliştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, gerçekleştirilen araştırmanın odaklandığı nokta BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilerin siber insani değer algılarının incelenerek, bu merkezlerde yürütülen eğitim süreçlerinin siber insani değerlerin gelişimine katkısına ilişkin öğrenci görüşlerinin ortaya çıkartılmasıdır.

Amaç

Gerçekleştirilen araştırmanın amacı Samsun ilindeki BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilerin mevcut siber insani değerler algılarının belirlenmesi ve bu merkezde gerçekleştirilen eğitimlerin siber insani değer gelişimine katkısının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilerin siber insani değer algıları nasıldır?
2. BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilerin bu merkezlerde gerçekleştirilen eğitimlerin siber insani değer gelişimine katkısına ilişkin görüşleri nelerdir?

Önem

Araştırma ile BİLSEM’deki öğrencilerin siber insani değer algılarının incelenmesi, hem BİLSEM’de öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değerler algılarının değerlendirilmesine hem de BİLSEM’de yürütülen eğitim süreçlerinin siber insani değerlerin kazandırılmasındaki etkilerini değerlendirmeye yönelik önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Güncel alanyazın incelendiğinde siber insani değerler konusunda çeşitli çalışmalar bulunsu da BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilerin siber insani değer algıları üzerine yapılan araştırmaların sayısı yetersizdir. Bu nedenle, gerçekleştirilen araştırma kapsamında BİLSEM’lerdeki öğrencilerin siber insani değer algılarının incelenmesi ve öğrencilerin perspektifinden bu merkezdeki eğitimlerin siber insani değerler gelişimine katkısını incelemesi açısından alanyazına önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca, gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları, BİLSEM’lerdeki eğitim programlarının ve öğretim yöntemlerinin siber dünya ile ilgili etik ve sosyal sorunları ele alacak şekilde güncellenmesi ve geliştirilmesi açısından da uygulayıcılara yol gösterici olacaktır. Gerçekleştirilen araştırma, BİLSEM’deki

öğrencilerin siber etik ve siber güvenlik konularında farkındalık ve bilgi düzeylerinin belirlenmesine ve bu konudaki eğitim programlarının geliştirilmesine yönelik veriler sunmaktadır. Bu sayede, siber dünya ile ilgili etik ve güvenlik sorunlarının önlenmesi ve çözülmesine yönelik daha etkili stratejiler geliştirilmesine katkı sağlanabilir. Ayrıca, BİLSEM’lerdeki eğitim süreçlerinin siber dünya ile ilgili etik ve güvenlik sorunlarını ele alacak şekilde güncellenmesi ve geliştirilmesi için değerli bir kaynak oluşturulacağı düşünülmektedir. Son olarak, gerçekleştirilen araştırma ile, BİLSEM’lerde siber insani değer algıları üzerine yapılan çalışmaların sayısını artırarak, Türkiye’deki eğitim sisteminde siber dünya ile ilgili etik ve sosyal sorunların ele alınmasına yönelik daha etkili ve kapsayıcı politika ve stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları şunlardır;

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçme araçlarını yanıtlarken düşüncelerinde objektif davrandıkları,
2. Araştırmaya katılan öğrencilerin var olan durumlarını olduğu gibi yansıttıkları varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır;

1. Araştırma 2022-2023 eğitim-öğretim yılıyla,
2. Samsun ilinde bulunan iki Bilim ve Sanat Merkezinde eğitim gören ortaokul ve lise öğrencileriyle,
3. Siber insani değerler ölçeğinde ele alınan değerlerle sınırlıdır.

Tanımlar

BİLSEM: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Bilim ve Sanat Merkezinin kısaltmasıdır.

BYF: Genel zihinsel yetenek alanında tanılanan ve destek eğitim programını tamamlayan öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark etmeleri amacıyla yürütülen eğitim programıdır. Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 5. Ve 6. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin devam ettiği eğitim programıdır.

ÖYG: Özel Yetenekleri Geliştirme dönemidir. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Bireysel Yetenekleri Fark Etme (BYF) tamamlayan 7. ve 8. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin Özel Yetenek alanlarının belirlenip geliştirildiği dönemdir.

Proje: Bilim ve Sanat merkezlerinde ÖYG dönemini tamamlayan 9.,10.,11.,12. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin Özel yetenek alanlarında proje yaptıkları dönemi ifade eder.

Siber İnsani Değer: Bireylerin dijital ortamlarda sergiledikleri davranışları şekillendiren değer yargılarıdır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konusunun içerisinde yer alan zeka ve yetenek kavramı ile siber insani değer kavramı ele alınmış ve araştırmanın kavramsal çerçevesi sunulmuştur.

Zeka ve Yetenek

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de özel yetenekli bireylerin eğitimlerine önem verilmekte ve yüzyıllardır zekâ üzerine bilimsel çalışmalar yapılmaktadır. Zeka ile ilgili yoğun çalışmalar yapılmasına rağmen zekanın tek bir tanımı ve tanılama yöntemi bulunmamaktadır. Bunun nedeni ise zekânın soyut bir varlık olmasıdır (MEB, 2022). Türk Dil Kurumuna göre zeka, bireylerin akıl yürütme, yargılama, düşünme, sonuç çıkarma yetenekleri, akıl yürütme, nesnel gerçekleri algılama olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2022). Legg ve Hutter (2005) zekayı, duyum, algı, hafıza, hayal, ayırt etmek, yargı ve akıl olarak tanımlarken daha çok zihinsel faaliyetlerdeki hız, kapasite ve doğru sonuca ulaşma becerisi göz önünde bulundurulmuştur. Yılmazçetin'e (2021) göre zeka, soyut düşünme, karmaşık olay ve düşünceleri, anlama, ortama uyum sağlama, kendisini ve çevresini anlama, planlama, hızlı kavrama yapabilme, deneyerek öğrenme, akıl yürütme olarak ifade edilmektedir. Goertzel (2006) göre zeka, karmaşık ortamlarda karmaşık hedeflere ulaşma iken Kurzweil (2000) göre, hedeflere ulaşmak için sınırlı bir zamanda sınırlı kaynakları en iyi şekilde kullanabilme becerisidir. Nakashima (1999) zekayı, karmaşık bir ortamda bilgiyi düzgün işleme yeteneği olarak ele almaktadır. Piaget ise zekâyı, özümseme, algılama, anımsama gibi var olan zihinsel süreçlerin gelişimi ve etkinlik kazanması olarak tanımlamaktadır (Enç, 1995). Freeman'a (2002) göre ise üstün zekâ, okul başarısı ve IQ gibi doğrudan ölçülebilen potansiyel iken; üstün yetenek daha çok sanat ve sporda gösterilen üst düzey başarıları kapsamaktadır.

Zeka kavramıyla ilişkili olan bir başka kavram ise yetenektir. Türk Dil Kurumuna (2022) göre yetenek: (1) bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, istidat, kabiliyet, kudret, (2) bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite, (3) kişinin kalıtıma dayanan ve öğrenmesini çerçeveleyen sınır ve (4) dışarıdan gelen etkiyi alabilme gücü olarak tanımlanmıştır. Yeteneğin İngilizce karşılığı ise "talent" veya "gift" kelimeleridir. "Gifted" doğuştan üstün yeteneğe sahip olma, "talented" ise genel yetenek ya da zihinsel güce bağlı olma anlamı taşımaktadır (Levent,

2011). Doğan ve Demiral'a (2008) göre yetenek, bireyin belirli bir zamanda bir işi yaparken yaratıcılığını kullanarak, o işi kolay yapabilme ve başarıya giderken çevresinde bulunan bireyleri de işe katabilme becerisi olarak ifade edilmektedir. Kuzgun'a (2013) göre yetenek, bireyin belli bir döneme kadar geliştirdiği kısmına bakılarak daha sonra deneyimleyeceği eğitim sürecinden hangi ölçüde faydalanabileceği konusunda bir tahminde bulunmaya imkân tanıyan davranışlar bütünüdür. Alanyazın incelendiğinde üstün yetenek, üstün zeka, zeka ve dahi kavramlarının birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Zekanın ölçülmesi veya yeteneğin tespit edilmesinde farklı yaklaşımlar olsa da 1974'te çıkarılan Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Hakkında Yönetmelik ile ilk kez ülkemizde üstün zekalılarla ilgili resmi tanım yapılmış ancak üstün yeteneği zeka testleri ile sınırlandırmıştır. Bu yönetmeliğe göre IQ'su 130 ve üzeri olan bireyler üstün zekâlı olarak tanımlanırken, IQ'su 120 ve üzeri olan bireyler ise üstün yetenekli olarak tanımlanmıştır (MEB, 1974). Milli Eğitim Bakanlığı 2001 yılı Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi üstün yetenekli öğrencileri; yaşlarına göre yaratıcılık, sanat, liderlik, zeka, akademik alanlarda daha yüksek performans gösteren çocuklar olarak tanımlarken (Tebliğler Dergisi, 2001), 2022 yılındaki yönergeye göre ise, yaşlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren bireyler özel yetenekli birey olarak tanımlamaktadır (Tebliğler Dergisi, 2022). Bu tanımlar incelendiğinde, Milli Eğitim Bakanlığı'nın üstün yetenekli öğrenci kavramı yerine özel yetenekli öğrenci kavramını kullanmaya başladığı görülmektedir. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı 1992 yılında özel gereksinimli çocukların eğitimlerini sağlamak amacıyla Özel Eğitim ve Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu müdürlük bünyesinde ise 1995 tarihinde ilk Bilim ve Sanat Merkezi kurularak seçilen özel yetenekli öğrencilere okul dışında yetenek geliştirme desteği sunulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda öğrencilere çeşitli testler uygulayarak özel yetenekleri tespit edilmekte ve yeteneklerine uygun alanlarda eğitim verilmektedir. Bu eğitimler ülkemizde Bilim ve Sanat Merkezlerinde resim, genel yetenek ve müzik alanı olmak üzere üç alanda verilmektedir. Özel yetenekli öğrenciler bu eğitimlerini devam ettikleri ilkokul, ortaokul ve lise ile eş zamanlı olarak yürütmektedir. Her iki alanda da tanınmalar uzmanlarca yapılmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM)

Bilim ve Sanat Merkezleri Milli Eğitim Bakanlığının Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı özel eğitim kurumlarıdır. BİLSEM’ler özel yetenekli bireylere hizmet vermekte ve üç tanılama alanında öğrenci almaktadır. Bu tanılama alanları Genel Yetenek, Resim ve Müzik olarak adlandırılır. Bu merkezler, öğrencilerin akademik ve sanatsal alanlarda potansiyellerini keşfetmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olmak için tasarlanmıştır. BİLSEM’lerde öğrenciler, özel yetenekleri doğrultusunda seçtikleri alanlarda ileri düzey eğitimler alırlar. Bu eğitimler, öğrencilerin gelişimini hızlandırmak ve potansiyellerini tam olarak ortaya çıkarmalarına olanak tanımak için özel olarak hazırlanmıştır. Öğrenciler, aynı zamanda kendileri gibi özel yetenekli öğrencilerle bir araya gelerek, farklı bakış açıları ve düşüncelerle karşılaşarak, öğrenmelerini ve gelişmelerini sağlayacak bir ortamda bulunurlar (Güneş, 2018). BİLSEM’lerde öğrencilerin akademik başarıları kadar, sosyal ve duygusal gelişimleri de önemsenmektedir. Öğrencilerin özgüvenlerinin artması, sosyal becerilerinin gelişmesi ve hayata pozitif bir bakış açısıyla yaklaşmalarını sağlamak hedeflenmektedir. Öğrencilerin öğrenme deneyimlerini daha etkili ve ilgi çekici hale getirmek için geleneksel öğretim yöntemlerine ek olarak farklı teknolojiler ve kaynaklar kullanarak yapılandırılmış öğrenme yaklaşımlarının kullanıldığı zenginleştirilmiş bir eğitim yöntemi kullanılmaktadır (Oruç ve Çağır, 2022).

Bir öğrencinin BİLSEM’de eğitim alması için öncelikle genel zihinsel yetenek ya da sanat alanlarından özel yetenekli olarak tanınması gerekmektedir. BİLSEM öğrenci tanılama ve yerleştirme işlemleri 3 aşamalı olarak gerçekleştirilmektedir ve öğrenci seçimi bazı şartlara bağlıdır. Bu şartlardan ilki tanılama ve yerleştirme başvurusunda bulunacak öğrencilerin ilköğretim 1, 2 ya da 3. sınıfta bulunmalarındır. Bu şartın amacı ilköğretim seviyesinde iken öğrencilerin en az bir yıl “Destek Eğitimi” almaları gerekliliğidir. Tanılama ve yerleştirme başvurusunda bulunmak için gereken ikinci şart, her ilkokul sınıfında, genel zihinsel yetenek, müzik ve görsel sanatlar gibi yetenek alanlarında, okuldaki öğrenci sayısının en fazla %20’si kadar adayın seçilerek aday gösterilmesidir. Öğrenci aday gösterme süreci okullarda kurulan komisyonlarca yapılmaktadır. Bu komisyonda okul müdürü, bir müdür yardımcısı, rehber öğretmen/psikolojik danışman ve her bir sınıf seviyesinden (1, 2 ve 3. sınıf) en az bir sınıf öğretmeni bulunmaktadır. Komisyon tarafından aday gösterilen öğrenciler en fazla iki

alandan tanılama ve yerleştirmeye tabi tutulabilmektedirler. Tanılama ve yerleştirme işlemleri iki basamaklı olarak gerçekleştirilmektedir. Birinci basamakta öğrenciler sınıf seviyesine göre tablet üzerinden gerçekleştirilen sınavına tabi tutulmaktadır. Bu sınav, öğrencilerin bilişsel, matematiksel, dilbilgisel ve görsel zeka gibi alanlardaki yeteneklerini ölçerek, BİLSEM'lere kabul edilmek için uygun olan öğrencileri belirlemeyi hedefler. Sınav, tablet cihazlar üzerinden gerçekleştirilen çoktan seçmeli sorular içeren bir test formatında yapılır ve öğrencilerin sorulara belirli bir süre içinde cevap vermesini gerektirir. Bu sınav, öğrencilerin akademik başarılarına ve yeteneklerine dayanarak, BİLSEM'e giriş için bir ön elemeyi sağlar. Bu sınav sonrası ülke genelinde 1, 2 ve 3. sınıf seviye ortalamaları belirlenmekte ve sınıf seviye ortalaması üzerindeki öğrenciler ikinci basamak olan bireysel değerlendirme görüşmesine çağrılmaktadırlar. Bireysel değerlendirmede genel zihinsel yetenek alanından aday gösterilen öğrencilere ulusal ve uluslararası geçerliliğe sahip zeka testleri uygulanmaktadır. Öğrencilerin bu testten aldıkları puan, belirlenen seviye üzerinde ise öğrenci kayıt hakkı kazanmaktadır. Müzik ve görsel sanatlar alanlarında ise bireysel değerlendirmeyle seçilen öğrenciler uygulama sınavına tabi tutulmakta ve belirlenen seviye üzerinde puan alan öğrenciler kayıt hakkı kazanmaktadır (MEB, 2022).

Eğitimi programı öğrencinin ilköğretim süresi boyunca devam etmektedir. Destek eğitiminde bütün alan/disiplinlerle bağlantılı etkinlik ve uygulamalar ile öğrencilerin BİLSEM süreçlerini öğrenmeleri sağlanmaktadır. Destek eğitimini tamamlayan öğrenciler Bireysel Yetenekleri Farkettirme (BYF) programına geçmektedir. Bu program öğrencilerin farklı alanlarda sahip oldukları yetenekleri tespit ederek bu yeteneklerin geliştirilmesine yönelik özel eğitim hizmetleri sunmayı amaçlayan programdır. Bu program, öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak kendilerini en iyi şekilde ifade edebilecekleri ve yeteneklerini geliştirebilecekleri ortamların oluşturulmasına katkıda bulunur. BYF programı, öğrencilerin yeteneklerini keşfetmelerini sağlamaya yönelik farklı ders ve atölyeleri içerir. Genel zihinsel yetenek alanı öğrencileri iki yıl süren BYF eğitimi sonrası Özel Yeteneklerin Geliştirilmesi Programı'na (ÖYG) geçmektedir. ÖYG programı, öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine odaklanarak, disiplinler arası çalışmalar, projeler, seminerler, atölye çalışmaları, laboratuvar çalışmaları gibi çeşitli öğrenme yöntemlerini içermektedir. Bu programda öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri ve ilgi alanlarına yönelik olarak derinlemesine öğrenmeleri amaçlanır. İki yıl süren ÖYG eğitimi sonrası genel zihinsel

yetenek öğrencileri BİLSEM'deki son basamak olan Proje Üretimi ve Yönetimi Programı'na başlamaktadırlar. Lise seviyesindeki öğrencilerden oluşan proje programında öğrencilerin danışman öğretmen rehberliğinde ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda belirli bir alanda/konuda çalışmalar yaparak inceleme, araştırma ve yorum yapmaları amaçlanmaktadır. Bu çalışmalar sayesinde öğrenciler, yeni bilgilere ulaşabilmekte, özgün düşünceler üretebilmekte ve çıkarımlarda bulunabilmektedir. Bu çalışmalar grup halinde veya bireysel olarak gerçekleştirilebilmektedir. Bu programda öğrencilerin özgün düşüncelerini geliştirmelerine, araştırma yapmalarına, bilgi toplamalarına ve buldukları sonuçları raporlamalarına olanak verilmektedir. Ayrıca program, öğrencilere proje yönetimi becerileri kazandırarak takım çalışması ve liderlik özelliklerinin gelişmesine de yardımcı olmaktadır (MEB, 2023). Öğrenciler BİLSEM'de örgün eğitim aldıkları okullarından sonraki saatlerde ya da hafta sonu eğitim alabilmektedir. Devam ettikleri basamaklarda almaları gerekli dersler haricinde ilgi ve yetenekleri kapsamında atölye çalışmalarına da katılabilmektedirler. BİLSEM'de öğrencilere verilen zenginleştirme eğitimi ile öğrencilerin yetenek ve ilgi alanları doğrultusunda farklı disiplinlerde derinlemesine çalışmalar yaparak, yaratıcı ve yenilikçi düşünme becerileri geliştirmeleri hedeflenmektedir. Aldıkları dersler ve atölye çalışmalarında edindikleri bilgiler ışığında projeler geliştirerek ulusal ve uluslararası yarışmalara başvuruda bulunabilmektedirler (Akbüber ve diğerleri, 2019). BİLSEM'ler ülkemizdeki 81 ilde bulunmakta ve binlerce öğrenci bu merkezlerde eğitim almaktadır. 2022 Mayıs ayı itibarıyla Türkiye genelinde 355 BİLSEM bulunduğu ve bu merkezlerde 12579 ilkokul, 43954 ortaokul, 10842 lise öğrencisinin eğitim aldığı belirtilmektedir (MEB, 2022). BİLSEM'lerde görevli öğretmenler, BİLSEM Öğretmen Seçme ve Atama Kılavuzu'nda belirtilen şartlara göre atanmaktadır. Başvuruda bulunmak isteyenlerin en az 3 yıl öğretmenlik yapmış olmaları gerekmektedir. Gerekli şartları sağlayan öğretmenler Öğretmen Değerlendirme Kriterleri Formu ile sözlü mülakata alınmakta ve mülakat değerlendirmesinden aldıkları puanlarla birlikte toplam puanları hesaplanmaktadır. Ardından, belirlenen barajı geçmeleri halinde, puan üstünlüğüne dayalı olarak tercih ettikleri kuruma atanma şansı elde etmektedir (MEB, 2022).

Siber İnsani Değerler

Siber dünyanın hızla gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte, çocuklar ve gençlerin siber etik ve siber güvenlik konularında farkındalık kazanması büyük önem taşımaktadır

(Başaran, 2013; Çoklar ve Yaman, 2016). BİLSEM’ler, öğrencilere çok disiplinli bir eğitim ortamı sunarak, siber dünyada karşılaştıkları etik ve sosyal sorunlara duyarlı ve uygun çözümler üretmelerine yardımcı olmaktadır (Öztürk ve Yılmaz, 2011). Siber zorbalık ve internet bağımlılığı gibi siber dünya ile ilgili olumsuz etkilerin önlenmesi ve siber vatandaşlık düzeylerinin yükseltilmesi amacıyla, BİLSEM’lerde düzenlenen etkinlikler ve projeler, öğrencilere farklı disiplinler ve alanlar arasında bağlantılar kurarak siber insani değer algılarını zenginleştirmelerine olanak sağlamaktadır (Akbulut ve Eristi, 2011; Yıldırım ve Kaban, 2012). Özellikle bu merkezlerde gerçekleştirilen sanat ve teknoloji temelli projeler, öğrencilerin yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini kullanarak siber değerlere yönelik daha bilinçli ve etik yaklaşımlar geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Arslan ve Kırkpınar, 2014; Demir ve Yurdugül, 2015). Çocukların ve gençlerin siber güvenlik ve siber etik bilgi düzeylerini inceleyen araştırmalar, bu konudaki eğitim ve öğretim süreçlerinin geliştirilmesi için önemli ipuçları sunmaktadır (Gürültü ve Aslan, 2018; Şahin ve Çoklar, 2009). Buna göre, BİLSEM’lerdeki eğitim ve öğretim süreçlerinin, öğrencilerin siber dünya ile sağlıklı ve etik ilişkiler kurmalarına yönelik nasıl iyileştirilebileceğini destekleyici olması önem arz etmektedir.

Alanyazında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde siber insani değerlerle ilgili sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Kılıçer, Özeke ve Çoklar (2018) gerçekleştirdiği çalışmada sosyal medyayı aktif olarak kullanan 2719 sosyal medya kullanıcısının sergiledikleri dijital davranışları siber insani değerler bağlamında incelemiştir. Tarama modelinde gerçekleştirilen araştırma sonucunda kadın sosyal medya kullanıcılarının erkek sosyal medya kullanıcılarına, sosyo-ekonomik statüsü yüksek olanların düşük olanlara göre siber insani değerler düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir çalışmada Doğan, Kutlu ve Seçkin (2022), sosyal medya kullanan önlisans öğrencilerinin siber insani değerler düzeyini incelemiştir. Tarama modelinde gerçekleştirilen araştırma sonucunda kadın ve erkek öğrencilerin siber insani değerler bakımından benzer düzeyde olduğu ve siber insani değerler konusunda hassas oldukları belirlenmiştir. Yıldız Durak ve Sarıtepeci (2019) tarafından yapılan araştırmada ise 222 üniversite öğrencisinin sahip olduğu siber insani değerlerin hayat boyu öğrenme eğilimleri ile arasındaki ilişki incelenmiştir. İlişkisel tarama modeline göre desenlenen araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin siber insani değerler ilişkin algılarının orta düzeyde olduğu, barışçıl olma değerinin araştırma kapsamında incelenen diğer değerler

olan saygı, hoşgörü, doğruluk, dürüstlük ve dayanışma değerlerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İncelenen değerler içerisinde en düşük düzeyde olan değer ise hoşgörü olduğu belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada çevrimiçi oyunlarda etkileşim kuran bireylerin siber insani değerler ve bilgi güvenliği açısından durumunu incelemiştir. 212 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği çalışma ile çevrimiçi oyun oynayan öğrencilerin çevrimiçi oyun bağımlılığı ile kişisel siber güvenlik ile siber insani değerler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda çevrimiçi oyun bağımlılığı ile doğruluk ve hoşgörü değerlerine odaklı davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Teknoloji ve Sosyal Etkileşim

Bilişim teknolojilerinin hızla gelişmesi, insan hayatında önemli değişimlere neden olmuş, yeni iletişim biçimleri ve etkileşim şekilleri ortaya çıkmıştır. Bu gelişim, insanların tüketim alışkanlıkları, alışveriş biçimleri, arkadaşlık ilişkileri ve hatta evlilikleri gibi birçok alanı etkilemektedir. İnternet ve mobil teknolojilerin gelişmesi, bilgiye ulaşmayı, saklamayı ve paylaşmayı kolaylaştırmış, bu da kullanıcı sayısının artmasına yol açmıştır (Karaca, Mutlu ve Gencer, 2021). Teknolojinin hızlı gelişimi, özellikle gençlerin teknoloji kullanımını ve sosyal medyadaki etkileşimlerini önemli ölçüde etkilemiştir. BİT ve internet teknolojilerinin gelişmesi, sosyal medyanın toplumsal yaşam üzerinde dönüştürücü bir etki yaratmasına yol açmıştır (Kılıçer, Özeke ve Çoklar, 2018). Ancak bu olumlu katkıların yanında, teknolojinin kontrolsüz kullanımı siber zorbalık gibi olumsuz durumları da beraberinde getirmiştir (Karaca, Mutlu ve Gencer, 2021). Bu bağlamda, siber insani değer kavramı, öğrencilerin teknolojiyi etik ve sorumlu bir şekilde kullanmalarını teşvik etmek için önem kazanmıştır. Siber insani değerlerin önemi, özellikle dijital dünyada artan etkileşimler göz önüne alındığında daha da belirginleşmektedir. Toplumsal değerler ve dijitalleşme arasındaki ilişki, gençlerin teknoloji kullanımının ahlaki boyutlarını vurgulamaktadır (Kılıçer, Özeke ve Çoklar, 2018). Bu durum, eğitim sistemlerinin değerler eğitimini, özellikle siber ortamda, önemsemesi gerektiğini göstermektedir (Kurt Kaban ve Gültekin, 2022).

Eğitim sistemleri, siber zorbalık gibi teknolojinin olumsuz yönlerini ele alarak, öğrencilere insani değerlerin önemini vurgulaması dijital dünyada bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, siber zorbalıkla mücadele ve insani değerlerin geliştirilmesi, öğrencilerin sosyal ve psikolojik sağlıkları için kritik öneme sahiptir (Kurt Kaban ve Gültekin, 2022). Sosyal medya gibi iletişim araçları, kullanıcılarına yeni

arkadaşlar bulma, çevre edinme, iş bulma gibi imkanlar sunarak sosyal ilişkilerin kurulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ne var ki, kişisel verilerin güvenliği ve bilgi takibi gibi konularda sınırlamalar yaşanmakta, bu da siber zorbalığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Siber zorbalık; sosyal medya ağlarına fotoğraf ve video yükleme, çevrimiçi ortamlarda rahatsız edici mesajlar gönderme gibi davranışları içermekte ve mağdurların psikolojik, sosyal, fiziksel ve akademik açıdan zarar görmesine neden olmaktadır (Karaca, Mutlu ve Gencer, 2021).

Bilişim teknolojilerinin hızla gelişmesi ve bu teknolojilerin sağladığı kolaylıklar nedeniyle, siber zorbalık davranışlarının devam edeceği düşünülmektedir. Siber zorbalık ve mağduriyet, internet temelinde küresel bir sorun haline gelmiş, bireylerin akıllı cep telefonu ve bilgisayar gibi teknolojik araçlara düşük maliyetle sahip olması ve internete kolay erişir hale gelmeleri bu sorunu daha da artırmıştır. Bu durum, siber zorbalık kavramının yaygın bir problem haline dönüşmesine neden olmuştur ve bu sorunun üstesinden gelmek için bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları önem kazanmıştır (Karaca, Mutlu ve Gencer, 2021). Eğitimciler, öğrencilerine siber ortamlarda karşılaşılabilecek etik zorluklarla başa çıkmaları için gerekli becerileri kazandırmalıdır. Bu, sadece teknik bilgi değil, aynı zamanda sosyal medya kullanımı sırasında ortaya çıkan etik meseleleri değerlendirebilme yeteneğini de içermelidir (Kılıçer, Özeke ve Çoklar, 2018). Bu nedenle eğitim sistemlerinin siber insani değerlerin gelişimini desteklemesi, öğrencilerin dijital çağda hem bilgi teknolojilerini etik bir şekilde kullanmalarını hem de sağlıklı sosyal etkileşimler geliştirmelerini sağlamak için önemli olduğu değerlendirilebilir.

Dijital Okuryazarlık ve Siber Zorbalık

Dijital okuryazarlık ve siber güvenlik, modern çağda teknolojinin hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmesiyle giderek daha fazla önem kazanmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, özellikle gençlerin eğitim, iletişim ve sosyal etkileşim yöntemlerini değiştirmiştir (Kılıçer, Özeke ve Çoklar, 2020). İnternetin yaygınlaşması ve sosyal medya kullanımının artması, siber zorbalık gibi olumsuz davranışların yaygınlaşmasına yol açmakta, bu durum bireylerin psikolojik sağlığını olumsuz etkilemektedir (Kurt Kaban ve Gültekin, 2022). Araştırmalar, dijital teknolojilerin etik olarak kullanılmasını ve siber insani değerlerin dijital ortamlardaki davranışlara yön vermesine ilişkin önemini vurgulamaktadır. Aktif sosyal medya kullanıcılarının sergiledikleri dijital davranışlar, bu bağlamda incelenmiş ve kadınların,

evlilerin, sosyo-ekonomik statüsü yüksek olanların siber insani değerler düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kılıçer, Özeke ve Çoklar, 2018). Ayrıca, siber insani değerlerin belirlenmesi için geliştirilen ölçekler, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, barışçıl olma, dayanışma ve saygı gibi faktörleri içermektedir (Kılıçer, Özeke ve Çoklar, 2018).

Siber zorbalık, özellikle gençler arasında yaygın olarak gözlemlenen, bilişim teknolojileri aracılığıyla tehdit, taciz ve hakaret gibi davranışlarda bulunarak mağduru fiziksel ve ruhsal olarak rahatsız etmeyi içerir. İnternet ortamında sosyal medya ağlarına fotoğraf ve video yüklemek, çevrimiçi ortamlarda mesajlar ile rahatsız etmek, e-posta, sms ya da rahatsız edici telefon aramaları ile yapılmaktadır. Bu süreçte, siber mağdurlar çeşitli psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. Bu sorunlar yalnızlık, sosyal ilişkiler kurmakta zorlanma, öfkeli davranışlar sergileme şeklinde olabilmektedir (Tokunaga, 2010). Üstün yetenekli çocuklar ve ergenler, siber zorbalıklara maruz kalma açısından özel bir risk grubunu oluşturur. Bunun nedeni, bu bireylerin tipik gelişim gösteren akranlarından farklı konularda bilgi sahibi olmaları, başarıları, liderlik vasıfları ve öğretmenlerin dikkatlerini üzerlerinde toplamalarıdır (Hargrove, 2010). Siber zorbalığa maruz kalan bu bireylerin, akranlarına göre sosyal ve duygusal açıdan farklılaşmaları ve bilişsel gelişimlerinin daha hızlı olması, onları siber zorbalık açısından daha savunmasız hale getirebilir. İsrail'deki bir çalışma, siber mağdur olan ergenlerin daha fazla yalnızlık hissettiğini ve depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Karataş, 2011).

Siber zorbalık, genellikle anonimlik ve internetin denetim eksikliği nedeniyle kolaylıkla gerçekleşebilir. Bu, mağdurların, siber zorbalığa uğradıklarını aile üyelerine anlatmamayı tercih etmelerine ve bu durumu genellikle yakın arkadaşlarıyla paylaşmalarına neden olmaktadır. Siber zorbalığa maruz kalan ergenler genellikle arkadaşlarından yardım isterken, ailelerinin bu durumdan genellikle haberi olmamaktadır. Son olarak, siber zorbalığın ve siber mağduriyetin sonuçlarının yansıması küresel bir sorun haline gelmiştir. İnternetin avantajlarını kullanmaya başlayan bireyler, yeni bir dünyaya adım atarken, internetin problemleri kullanımı ile siber zorbalık, sanal ortamda büyük bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Bu durum, siber zorbalık sonucu bireylerin dışlanma, korku, tedirginlik, dış dünyaya küsme gibi duygu durumları yaşamasına, hatta intihara teşebbüs ile sonuçlanabilmesine neden olabilmektedir (Hoff ve Mitchell, 2009).

Siber zorbalık ve insani değerler arasındaki ilişkiler, internet kullanıcılarının yaşam tarzlarını ve edindikleri değerleri etkileyebilmektedir. İnsani değerlere sahip bireylerin siber zorbalık yapmasının beklenmediği ve teknolojiyi iyi amaçlar için kullanmalarının umulduğu belirtilmektedir (Kurt Kaban ve Gültekin, 2022). Dijital okuryazarlık ve siber güvenlik, bireylerin dijital ortamda sergiledikleri davranışlar ve bu davranışların altında yatan insani değerlerle yakından ilişkilidir. Teknolojinin etik ve sorumlu bir şekilde kullanılması, bu değerlerin sürdürölmesinde ve geliştirilmesinde kritik bir role sahiptir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın gerçekleştirildiği çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

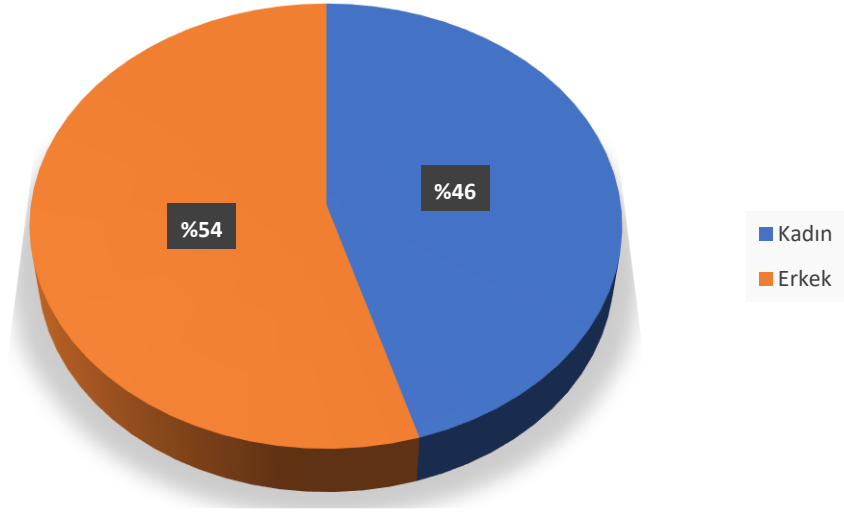
Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması, bir ortamın, bir kişinin, bir dokümanın ve bir olayın ayrıntılı olarak incelenmesidir (Bogdan ve Biklen, 1998). Bu bağlamda gerçekleştirilen araştırmada Samsun ilindeki BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilerin siber insani değerler düzeyinin belirlenerek öğrencilerin bu merkezlerde gerçekleştirilen eğitimlerin siber insani değer gelişimlerine katkısına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Bu bağlamda araştırmada elde edilen veriler ile Samsun ilindeki BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilerin mevcut siber insani değerler algılarının belirlenmesi ve bu merkezde gerçekleştirilen eğitimlerin siber insani değer gelişimine katkısının incelenmiştir.

Çalışma Grubu

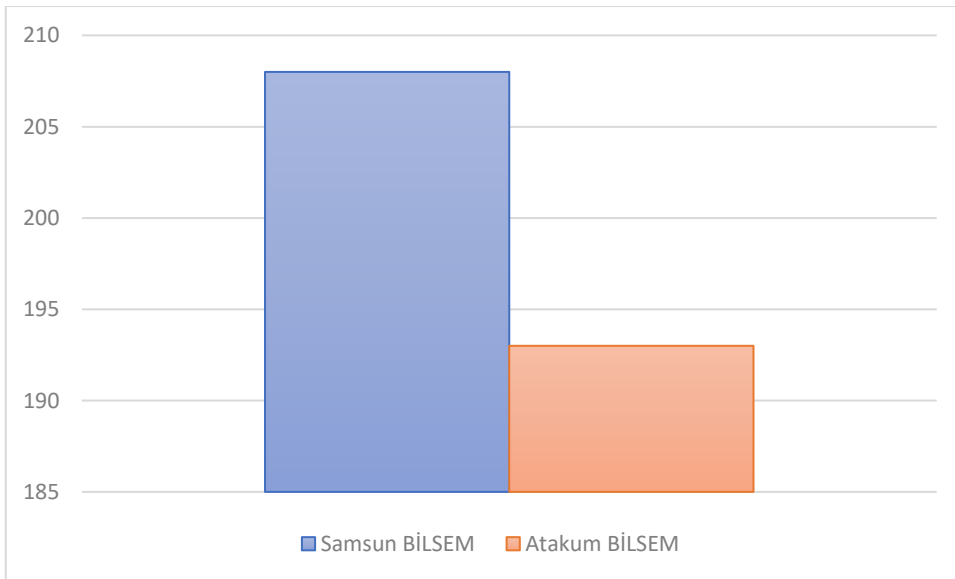
Araştırmanın çalışma grubunu Samsun il merkezinde bulunan Samsun Bilim ve Sanat Merkezi ve Atakum Bilim ve Sanat Merkezinde 2022-2023 eğitim öğretim yılında öğrenim gören ortaokul ve lise öğrencileri oluşturmaktadır. Her iki okulda öğrenim görmekte olan 401 öğrenci ile araştırma yapılmıştır. Araştırma kapsamında herhangi bir örnekleme belirlenmeyerek çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Şekil 1’de katılımcıların cinsiyet dağılımı gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 183’ü (46%) kız öğrencilerden, 218’i (54%) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Buna göre araştırmaya daha çok erkek öğrenciler katılmıştır.

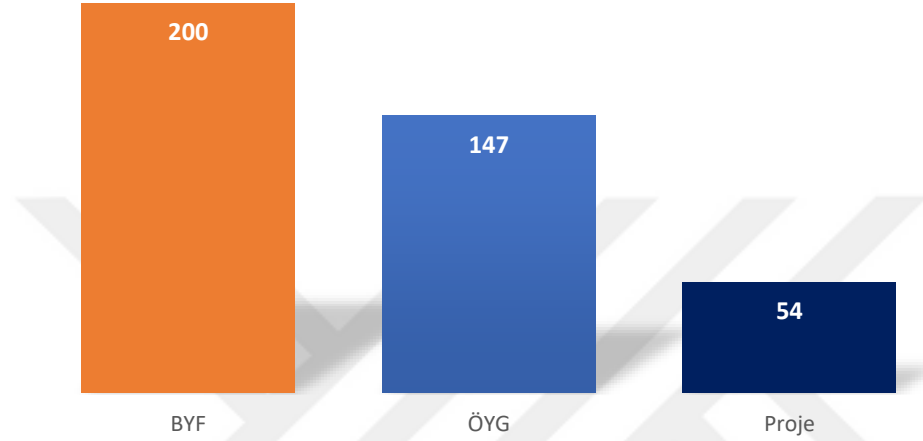
Şekil 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları

Şekil 2’de katılımcıların eğitim gördüğü okula göre dağılımı gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan BİLSEM öğrencilerinin 208’i (52%) Samsun Bilim ve Sanat Merkezinde 193’ü (48%) ise Atakum Bilim ve Sanat Merkezinde eğitim görmektedir. Buna göre araştırmaya en çok katılım gösteren öğrenciler Samsun Bilim ve Sanat Merkezindeki öğrencilerdir.

Şekil 2. Katılımcıların Eğitim Gördüğü Okula Göre Dağılımları

Şekil 3’de katılımcıların eğitim gördüğü program düzeyine göre dağılımı gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan BİLSEM öğrencilerinin 200’ü (50%) Bireysel Yetenekleri Farkettirme Dönemi (BYF), 147’si (37%) Özel Yetenekleri Geliştirme Dönemi (ÖYG) ve 54’ü (13%) ise Proje Dönemi öğrencilerinden oluşmaktadır. Buna göre araştırmaya en çok katılım gösteren BYF öğrencileri olmuştur.

Şekil 3. Katılımcıların BİLSEM’e Devam Ettikleri Program Düzeyine Göre Dağılımları

Katılımcıların teknoloji kullanım özellikleri ise Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Teknoloji Kullanım Özellikleri

		n	$\bar{x}$	%
Günlük İnternet Kullanımı	1 Saatten Az	39	3,68	9,7
	1-2 Saat	145	3,71	36,2
	3-4 Saat	149	3,62	37,2
	5-6 Saat	42	3,53	10,5
	7 Saat ve Üstü	26	3,37	6,5
Dijital Yeterlik	Çok kötü	11	3,40	2,7
	Kötü	41	3,55	10,2
	Orta	91	3,72	22,7
	İyi	155	3,60	38,7
	Çok İyi	103	3,65	25,7

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan BİLSEM öğrencilerinin günlük ortalama internet kullanım süresi %54,2 ile 3 saat ve üstüdür. Ayrıca öğrenciler kendilerini dijital yeterlikler konusunda çoğunlukla (%64,4) iyi ve çok iyi olarak değerlendirmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin siber insani değerler düzeyini ölçmek için Kılıçer, Çoklar ve Özeke (2017) tarafından geliştirilen “Siber İnsani Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek bireylerin sanal ortamdaki davranışlarını temel alarak siber insani değerler düzeyini belirlemektedir. 5’li Likert tipinde 25 maddeden oluşan ölçek üzerinden en düşük 25 puan, en yüksek 125 puan alınabilmektedir. Ölçek üzerinden alınan puan arttıkça bireyin siber insani değerler düzeyinin yükseldiği değerlendirilmektedir. Geliştirilen ölçeğin geçerlilik çalışması kapsamında açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin 5 faktörlü (saygı, doğruluk, dürüstlük, hoşgörü, barışçıl olma ve dayanışma) bir yapı sergilediği ve açıkladığı toplam varyansın %55,99 olduğu belirlenmiştir. Ölçek kapsamında belirlenen faktörlerin doğrulayıcı faktör analizi sonucuna göre ise ölçeğin beş faktörlü yapısı doğrulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda geliştirilen ölçeğe ilişkin uyum iyiliği değerleri $\chi^2/df=2,568$, GFI= 0.90, AGFI= 0.87, RMSEA=0.058, SRMR=0.061, CFI=0.97, NFI=0.95 ve NNFI=0.96 olarak bulunmuş ve uyum iyiliği değerlerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise ölçek genelinde 0.90, alt boyutlarda ise 0.71 ile 0.82 arasında değişmektedir. Ayrıca ölçeğin yarıya bölme güvenirlik katsayısı ise 0.88 olarak bulunmuştur.

Araştırmada katılımcıların demografik bilgilerinin alınması ve BİLSEM’lerde yürütülen eğitimlerin siber insani değerler düzeylerine katkısını belirlemek için kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda katılımcıların demografik bilgilerine yönelik kategorik ve sıralama düzeyinde sorular, katılımcıların BİLSEM’lerde yürütülen eğitimlerin siber insani değerler düzeylerine katkısına yönelik açık uçlu sorular yer almıştır. Özellikle açık uçlu sorular yardımıyla farklı yetenek grubundaki öğrencilerin BİLSEM’lerde almış oldukları eğitimlerin siber insani değerlerinin gelişimine yönelik olup olmadığı, var olan eğitimlerin siber insani değerlerinin gelişimine ne yönde katkı sağladığı, eksik kalan noktaların bulunup bulunmadığı hakkında bilgiler alınmıştır. Kişisel bilgi formunun oluşturulması sürecinde öncelikle araştırma amaçları doğrultusunda taslak sorular oluşturulmuştur. Ardından taslak sorular konu alanı uzmanlarının görüşlerine sunulmuş, uzmanlardan gelecek düzeltme önerilerine göre gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmada veriler 2022-2023 eğitim öğretim yılı Güz yarıyılında Samsun il merkezinde bulunan Samsun Bilim ve Sanat Merkezi ile Atakum Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinden yüz yüze toplanmıştır. Veri toplama süreci öncesinde resmi kurumlardan araştırma için gerekli izinler alınmıştır. Gerekli izinlerin alınmasından sonra veri toplama aracı oluşturularak veriler araştırmacı tarafından ilgili okullarda yüz yüze toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi sürecinde öncelikle toplanan verilerin uygunluğu değerlendirilmiştir. Veri toplama aracının tamamını doldurmayan, eksik cevap veren veri toplama araçları geçersiz sayılmıştır. Daha sonra ölçek yardımıyla araştırmaya katılan öğrencilerin siber insani değerler puanı belirlenmiştir. Verileri analiz ederken yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Nicel verilerin analizleri için SPSS 26.0 paket programı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Ulaşılan bulguları yorumlarken anlamlılık düzeyinin $p < .05$ olması hâlinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu, $p > .05$ olması durumunda ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı kabul edilmiştir. Ayrıca ölçek maddelerinin iç tutarlılığı Cronbach Alpha güvenirlik katsayısına bakılarak değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizler öncesinde ölçek yardımıyla toplanan puanların normalliği ve homojenliği de test edilmiştir.

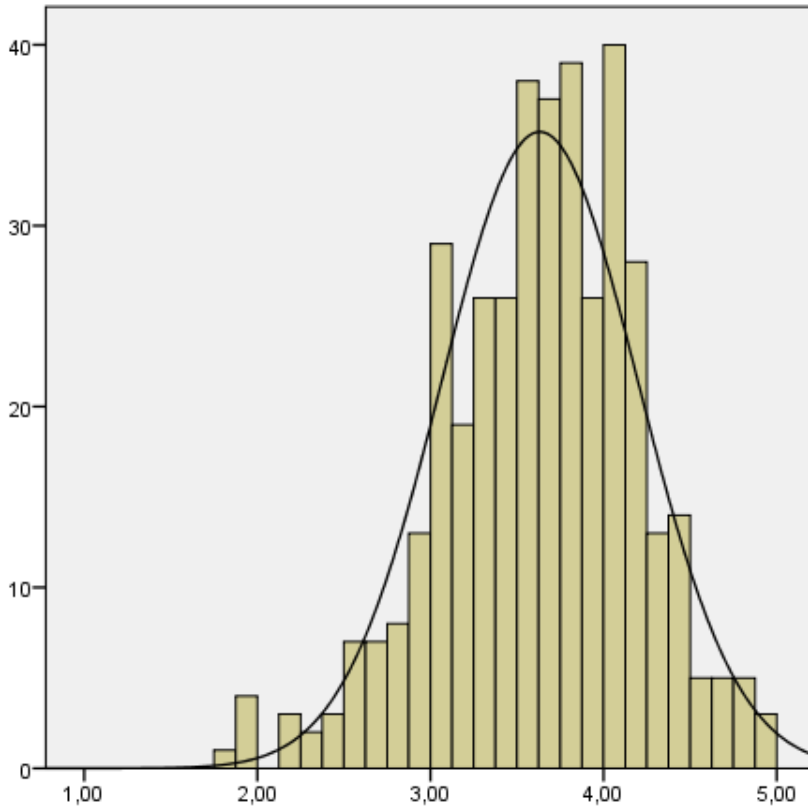
Tabachnick ve Fidell (2013) Skewness ve Kurtosis (çarpıklık – basıklık) değerlerinin sıfıra yaklaşması durumunda verilerin normal dağılım gösterme eğiliminde olduklarını belirtmektedir. George ve Mallery (2010) ise bu değerlerin -2 ile +2 arasında olması hâlinde verilerin normal dağıldığını belirtmişlerdir. Bu nedenle öncelikle verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır. Tablo 2’de bu verilerin dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 2. Verilerin Basıklık – Çarpıklık Değerleri

	N	Ortalama	Standart Sapma	Skewness	Kurtosis
Siber İnsani Değerler	401	3,63	.568	-.433	.355

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalama puan dağılımlarının çarpıklık (skewness) değerinin $-.433$, basıklık (kurtosis) değerinin ise $.355$ olduğu belirlenmiştir.

Şekil 4'te araştırmaya katılan özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeyleri ortalama puanlarına ait histogram grafiği sunulmuştur. Bu grafik incelendiğinde verilerin merkezi bir eğilim gösterdiği görülmektedir. Ayrıca verilerin sola ya da sağa fazla çarpık olmadığı görülmektedir.

Şekil 4. Siber İnsani Değer Düzeyine Ait Histogram Grafiği

Verilerin analizinde parametrik ya da parametrik olmayan testlerden hangisinin yapılmasının uygun olduğuna karar vermek amacıyla hesaplanan basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile $+2$ arasında olması, histogram grafiğinin merkezi bir eğilim göstererek normal dağılım eğrisine benzemesi nedeniyle dağılımın normal olduğuna karar verilmiştir. Veri analizi sürecinde ise parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Buna göre BİLSEM'lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değerlerinin cinsiyet ve öğrenim görülen Bilim ve Sanat Merkezi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için parametrik testlerden bağımsız örneklem t-testi; sınıf düzeyi, günlük internet kullanımı, teknoloji kullanım

düzeyi ve siber insani değer tercihi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ise yine parametrik olan testlerden tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) yapılmıştır. Verilerin analizinde ayrıca betimsel istatistiklerden (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma) de yararlanılmıştır. Açık uçlu soruların değerlendirilmesinde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde her bir soru temel alınarak temalar belirlenmiştir. Ayrıca güvenirlik kanıtı olarak doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Doğrudan alıntılarda öğrencilerin gizliliği için gerçek isimleri kullanılmayarak “K1, K2, E,1, E2...” gibi kısaltmalar kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamında oluşturulan veri toplama aracı kullanılarak çalışma grubundan toplanan verilerin analizlerine dayalı bulgulara yer verilmiştir

BİLSEM Öğrencilerinin Siber İnsani Değer Düzeylerine Ait Bulgular

Araştırmanın birinci araştırma sorusu olan “BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilerin siber insani değer algıları nasıldır?” sorusuna ilişkin, Samsun ilindeki BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerden elde edilen veriler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Siber İnsani Değer Düzeyi

	N	Ortalama	Standart Sapma
Siber İnsani Değer Düzeyi	401	3,63	.568

Tablo 3’te görüldüğü gibi BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değerlerinin ortalamasının üstünde olduğu, genel olarak ölçekte yer alan dijital ortamdaki insani değer odaklı olumlu davranışlara ilişkin ifadelerle katıldıkları anlaşılmaktadır. Buna göre, BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değerler konusundaki algılarının yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin demografik özelliklerine göre siber insani değer ortalamaları ise Tablo 4’te görülmektedir.

Tablo 4. Demografik Özelliklere Göre Siber İnsani Değer Ortalamaları

		n	$\bar{x}$	%
Okul	Samsun BİLSEM	208	3,61	51,7
	Atakum BİLSEM	193	3,65	48,3
Cinsiyet	Kadın	183	3,68	45,6
	Erkek	218	3,58	54,4
BİLSEM’de Yer Aldığı Program Düzeyi	BYF	200	3,72	49,9
	ÖYG	147	3,51	36,7
	Proje	54	3,58	13,5
Tanılandığı Yetenek Alanı	Genel Zihinsel Yetenek	310	3,59	77,3

	Resim	49	3,83	12,2
	Müzik	42	3,68	10,5
Günlük İnternet Kullanımı	1 Saatten Az	39	3,63	9,7
	1-2 Saat	145	3,71	36,2
	3-4 Saat	149	3,62	37,2
	5-6 Saat	42	3,53	10,5
	7 Saat ve Üstü	26	3,37	6,5
Dijital Yeterlik	Çok kötü	11	3,40	2,7
	Kötü	41	3,55	10,2
	Orta	91	3,72	22,7
	İyi	155	3,59	38,7
	Çok İyi	103	3,65	25,7
Siber İnsani Değer Tercihi	Doğruluk / Dürüstlük	88	3,61	21,9
	Saygı	206	3,66	51,4
	Hoşgörü	39	3,65	9,7
	Sevgi	16	3,53	4,0
	Dayanışma	28	3,56	7,0
	Barışçıl Olma	24	3,63	6,0

Tablo 4 incelendiğinde Samsun’da öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin 7 farklı değişken açısından ortalamalarının değiştiği görülmektedir. BİLSEM’de yer aldığı program düzeyi açısından özel yetenekli öğrencilerin Bireysel Yenetekleri Farkettirme programı öğrencilerinin diğer programlara ve müzik alanındaki özek yetenekli öğrencilerin diğer alanlardakilere göre daha yüksek siber insani değerlere sahip olduğu görülmektedir. Yanı sıra, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha yüksek siber insani değerlere sahiptir. Teknoloji kullanım özelliklerine bakıldığında ise, günlük internet kullanım süresi arttıkça siber insani değer algılarının düştüğü, buna karşın dijital teknolojilere ilişkin yetkinlikleri arttıkça siber insani değer algılarının yükseldiği görülmektedir. BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin sanal ortamlarda en çok saygı değerinin daha fazla olması gerektiğini belirttiği, bu değeri belirtenlerin siber insani değer ortalamalarının ise diğer değerleri belirten öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

BİLSEM Öğrencilerinin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesine Ait Bulgular

Araştırmanın birinci araştırma sorusu olan “BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilerin siber insani değer algıları nasıldır?” sorusuna ilişkin, BİLSEM öğrencilerinin siber insani değer düzeylerinin cinsiyet, okul türü, okulda yer aldıkları program türü, teknoloji kullanım düzeyi ve internet kullanım süresine göre durumları da incelenerek elde edilen bulgular bu bölümde sunulmuştur.

Cinsiyet

Samsun'daki BİLSEM'lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Cinsiyete Göre Değişimi

	n	$\bar{x}$	sd	t	p
Kız	183	3,68	399	1.705	0.89
Erkek	218	3,58			

Tablo 5 incelendiğinde kız öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin $\bar{x}=3,68$, erkek öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin ise $\bar{x}=3,58$ olduğu görülmektedir. Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre kız öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olmasına karşın kız ve erkek öğrencilerin siber insani değer düzeyleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark [$t(399)=1.705$, $p>.05$] bulunamamıştır.

Öğrenim Görülen BİLSEM Okul Türü

Samsun'daki BİLSEM'lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani düzeylerinin öğrenim görülen BİLSEM değişkenine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Öğrenim Görülen Okula Göre Değişimi

	n	$\bar{x}$	sd	t	p
İlkadım BİLSEM	208	3.61	399	-.616	.539
Atakum BİLSEM	193	3.65			

Tablo 6 incelendiğinde İlkadım Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin $\bar{x}=3,61$, Atakum Bilim ve Sanat

Merkezinde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin ise $\bar{x}=3,65$ olduğu görülmektedir. Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre İlkadım ve Atakum Bilim Sanat Merkezlerinde öğrenim gören öğrencilerin siber insani değer düzeyleri arasında anlamlı bir fark [$t(399)=-.616, p>.05$] bulunamamıştır.

BİLSEM’de Yer Alan Program

Samsun’da öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin BİLSEM’de yer alınan program değişkenine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan varyansların homojenliği testi Tablo 7’de ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 7. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Düzeyleri BİLSEM’de Yer Alınan Program Düzeyi Varyanslarının Homojenliği

Levene İstatistiği	df1	df2	p
1,519	2	398	.220

Tablo 7 incelendiğinde varyansların homojen dağıldığı ($p>.05$) görülmektedir. Tablo 8’de özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin BİLSEM’de yer alınan program düzeyine göre analizi sunulmuştur.

Tablo 8. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin BİLSEM’de Yer Alınan Program Düzeyine Göre Değişimi

	n	$\bar{x}$	sd	F	p	η^2
BYF	201	3,72	2	6,129	.002*	.03
ÖYG	147	3,51	398			
Proje	54	3,58	400			

* $p<.05$

Tablo 8 incelendiğinde BYF grubu öğrencilerinin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,72$, ÖYG grubu öğrencilerinin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,51$ ve proje grubu öğrencilerinin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,58$ olduğu görülmektedir. BİLSEM’de öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM’de yer aldıkları program düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunduğu [$F(2-398)=6,129, p<.05, \eta^2=.03$] belirlenmiştir. Etki büyüklüğü incelendiğinde BİLSEM’deki program düzeylerinin siber insani değer düzeyleri üzerinde düşük etkisi olduğu görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek

için Post-Hoc Testi uygulanmıştır. Örneklem sayısı eşit olmadığı ve varyanslar homojen olduğundan LSD Post-Hoc testinin uygulanmasına karar verilmiştir. LSD Post-Hoc Testi sonuçları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeyleri BİLSEM’de Yer Alınan Program Düzeyi Değişkeni LSD Post-Hoc Analizi

	n	Fark	p
BYF	ÖYG	.20*	.001
	Proje	.14	.099
ÖYG	BYF	-.20*	.001
	Proje	-.06	.451
Proje	BYF	-.14	.099
	ÖYG	.06	.451

* $p < .05$

Tablo 9 incelendiğinde BYF ve ÖYG grubu öğrencilerinin siber insani değer düzeyleri arasında BYF grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu ($p < .05$) görülmektedir. Proje ile BYF grupları arasında ($p > .05$) ve Proje ile ÖYG ($p > .05$) grupları arasında siber insani değer düzeyleri bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Günlük İnternet Kullanım Süresi

Samsun’daki BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan varyansların homojenliği testi Tablo 10’da ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 10. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Düzeyleri Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkeni Varyanslarının Homojenliği

Levene İstatistiği	df1	df2	p
3,352	4	396	.010

Tablo 10 incelendiğinde varyansların homojen dağılmadığı ($p < .05$) görülmektedir. Tablo 11’de özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin günlük internet kullanım süresi değişkenine göre analizi sunulmuştur.

Tablo 11. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine Göre Değişimi

	n	$\bar{x}$	sd	F	p	η^2
1 Saatten Az	39	3,63	4			
1-2 Saat	145	3,71	396			
3-4 Saat	149	3,62	400	2,591	.036*	.03
5-6 Saat	42	3,53				
7 Saat ve Fazlası	26	3,37				

* $p < .05$

Tablo 11 incelendiğinde günlük internet kullanım süresi 1 saatten az olan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,63$, günlük 1-2 saat internet kullanan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,71$, günlük 3-4 saat internet kullanan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,62$, günlük 5-6 saat internet kullanan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,53$ ve günlük 7 saat ve üstünde internet kullanan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,37$ olduğu görülmektedir. Buna göre, BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin günlük internet kullanımı değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunduğu [$F(4-396)=2,591$, $p < .05$, $\eta^2=.03$] belirlenmiştir. Etki büyüklüğü incelendiğinde günlük internet kullanım süresinin siber insani değer düzeyleri üzerinde düşük etkisi olduğu görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post-Hoc Testi uygulanmasına karar verilmiştir. Örneklem sayısı eşit olmadığı ve varyanslar homojen dağılmadığı için Tamhane’s T2 Post-Hoc testinin uygulanmasına karar verilmiştir Tamhane’s T2 Post-Hoc Testi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeyleri Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkeni Tamhane’s T2 Post-Hoc Analizi

	n	Fark	p
1 Saatten Az	1-2 Saat	-.86	.998
	3-4 Saat	.01	1.000
	5-6 Saat	.09	.999
	7 Saatten Fazla	.26	.614
1-2 Saat	1 Saatten Az	.08	.998

	3-4 Saat	.09	.678
	5-6 Saat	.18	.718
	7 Saatten Fazla	.34*	.036
3-4 Saat	1 Saatten Az	-.01	1.000
	1-2 Saat	-.09	.678
	5-6 Saat	.08	.998
	7 Saatten Fazla	.24	.291
5-6 Saat	1 Saatten Az	-.09	.999
	1-2 Saat	-.18	.718
	3-4 Saat	-.08	.998
	7 Saatten Fazla	.16	.967
7 Saat ve Fazlası	1 Saatten Az	-.26	.614
	1-2 Saat	-.34*	.036
	3-4 Saat	-.24	.291
	5-6 Saat	-.16	.967

* p<.05

Tablo 12 incelendiğinde günlük 1-2 saat internet kullanan öğrenciler ile 7 saat ve üstünde internet kullanan öğrencilerin siber insani değer düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu ($p<.05$) görülmektedir. Bu fark günlük 1-2 saat internet kullanan özel yetenekli öğrencilerin lehine bir farktır. Bunun dışındaki hiçbir grup arasında anlamlı düzeyde bir fark tespit edilmemiştir.

Teknoloji Kullanım Düzeyi

Samsun'daki BİLSEM'lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin teknoloji kullanım düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan varyansların homojenliği testi Tablo 13'te ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 13. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Düzeyleri Teknoloji Kullanım Düzeyi Değişkeni Varyanslarının Homojenliği

Levene İstatistiği	df1	df2	p
2,369	4	396	.052

Tablo 13 incelendiğinde varyansların homojen dağıldığı ($p>.05$) görülmektedir. Tablo 14'te özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin teknoloji kullanım düzeyi değişkenine göre analizi sunulmuştur.

Tablo 14. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Teknoloji Kullanım Düzeyi Değişkenine Göre Değişimi

	n	$\bar{x}$	sd	F	p
Çok Kötü	11	3,40	4		
Kötü	41	3,55	396		
Orta	91	3,72	400	1,519	.196
İyi	155	3,59			
Çok iyi	103	3,65			

Tablo 14 incelendiğinde teknoloji kullanım düzeylerinin çok kötü olduğunu düşünen öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,40$, kötü olduğunu düşünen öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,55$, orta olduğunu düşünen öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,72$, iyi olduğunu düşünen öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,59$ ve çok iyi olduğunu düşünen öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,65$ olduğu görülmektedir. Buna göre, BİLSEM'lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin teknoloji kullanım düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı [$F(4-396)=1,519, p>.05$] belirlenmiştir.

Siber İnsani Değer Tercihi

Samsun'daki BİLSEM'lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin dijital ortamlardaki davranışlarda hangi değer diğerlerine göre daha fazla olduğuna ilişkin görüşlerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan varyansların homojenliği testi Tablo 15'te ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 15. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Düzeyleri Siber Değer Tercihi Değişkeni Varyanslarının Homojenliği

Levene İstatistiği	df1	df2	p
0,885	5	395	.491

Tablo 15 incelendiğinde varyansların homojen dağıldığı ($p>.05$) görülmektedir. Tablo 16’da özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin dijital ortamlarda en çok olması gereken siber değer tercihi değişkenine göre analizi sunulmuştur.

Tablo 16. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin Siber Değer Tercihi Değişkenine Göre Değişimi

	n	$\bar{x}$	sd	F	p	η^2
Doğruluk/Dürüstlük	88	3,61	5			
Saygı	206	3,66	395			
Hoşgörü	39	3,74	400	2,350	.04*	.03
Sevgi	16	3,22				
Dayanışma	28	3,53				
Barışçıl Olma	24	3,63				

* $p<.05$

Tablo 16 incelendiğinde sanal ortamlardaki siber değer tercihi doğruluk/dürüstlük olan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,61$, saygı olan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,66$, hoşgörü olan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,74$, sevgi olan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,22$, dayanışma olan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,53$ ve barışçıl olma olan öğrencilerin siber insani değer düzeyi ortalamalarının $\bar{x}=3,63$ olduğu görülmektedir. Buna göre, BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin sanal ortamlardaki siber değer tercihi değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı [$F(5-395)=2,350$, $p<.05$, $\eta^2=.03$] belirlenmiştir. Etki büyüklüğü incelendiğinde siber değer tercihinin siber insani değer düzeyleri üzerinde düşük etkisi olduğu görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post-Hoc Testi uygulanmasına karar verilmiştir. Örneklem sayısı eşit olduğu ve

varyanslar homojen dağıldığı için LSD Post-Hoc testinin uygulanmasına karar verilmiştir. LSD Post-Hoc Testi sonuçları Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Özel Yetenekli Öğrencilerin Siber İnsani Değer Düzeyleri Siber Değer Tercihi Değişkeni LSD Post-Hoc Analizi

	n	Fark	p
Doğruluk/ Dürüstlük	Saygı	-.05	.468
	Hoşgörü	-.13	.204
	Sevgi	.39*	.011
	Dayanışma	.07	.548
	Barışçıl Olma	-.02	.861
Saygı	Doğruluk/ Dürüstlük	.05	.468
	Hoşgörü	.08	.383
	Sevgi	.44*	.003
	Dayanışma	.12	.269
	Barışçıl Olma	.02	.809
Hoşgörü	Doğruluk/ Dürüstlük	.13	.204
	Saygı	.08	.383
	Sevgi	.52*	.002
	Dayanışma	.21	.131
	Barışçıl Olma	.11	.431
Sevgi	Doğruluk/ Dürüstlük	-.39*	.011
	Saygı	-.44*	.003
	Hoşgörü	-.52*	.002
	Dayanışma	-.31	.073
	Barışçıl Olma	-.41*	.024
Dayanışma	Doğruluk/ Dürüstlük	-.07	.548
	Saygı	-.12	.269
	Hoşgörü	-.21	.131
	Sevgi	.31	.073
	Barışçıl Olma	-.09	.540
Barışçıl Olma	Doğruluk/ Dürüstlük	.02	.861

Saygı	-.02	.809
Hoşgörü	-.11	.431
Sevgi	.41*	.024
Dayanışma	.09	.540

* p<.05

Tablo 17 incelendiğinde sanal ortamlardaki siber değer tercihi doğruluk/dürüstlük olan öğrenciler ile sevgi olan öğrencilerin siber insani değer düzeyleri arasında, siber değer tercihi saygı olan öğrenciler ile sevgi olan öğrencilerin siber değer düzeyleri arasında, siber değer tercihi hoşgörü olan öğrenciler ile sevgi olan öğrencilerin siber değer düzeyleri arasında, siber değer tercihi barışçıl olma olan öğrenciler ile sevgi olan öğrencilerin siber değer düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu ($p<.05$) görülmektedir. Bu fark siber değer tercihi sevgi olan özel yetenekli öğrencilerin aleyhine bir farktır.

BİLSEM’lerde Öğrenim Gören Öğrencilerin BİLSEM’lerde Gerçekleştirilen Eğitimlerin Siber İnsani Değer Gelişimine Katkısına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “BİLSEM’lerde öğrenim gören öğrencilere göre, bu merkezlerde gerçekleştirilen eğitimlerin siber insani değer gelişimine katkısına ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular bu bölümde sunulmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezi Öğrencilerinin Bilsemdeki girmiş oldukları derslerinin sanal ortamdaki insani değerleri gelişimine katkısına yönelik görüşleri Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18. BİLSEM’lerdeki Derslerin Sanal Ortamdaki İnsani Değerleri Gelişimine Katkısına ve Hangi En Çok Hangi Dersin Katkısı Olduğuna Yönelik Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	Frekans
Olumlu Görüşler	Türkçe	E5, E10, E11, K4, K6, K10, K11, K12, K13	9
	Bilişim	E6, E8, K1, K2, K6, K8, K17, K18	8
	Felsefe	E7, E9, K5, K9,	4
	Yazılım	E1, E3,	2

Sosyal Bilgiler	E2, K7	2
Teknoloji	E4	1
Tasarım		
Kimya	K15	1
Birçok ders	K3	1
Olumsuz Görüşler	Katkısı Yoktur	K14, K16
		2

Tablo 18 incelendiğinde araştırmaya katılan BİLSEM öğrencilerinin BİLSEM’lerde girmiş oldukları derslerin sanal ortamdaki insani değerleri gelişimine katkısına ve en çok hangi dersin katkısı olduğuna yönelik görüşleri iki tema altında toplandığı görülmektedir. Olumlu görüşler teması altında sekiz kod bulunmaktadır. Bu kodlar ‘Yazılım, Sosyal Bilgiler, Teknoloji Tasarım, Türkçe ,Bilişim, Felsefe ve Kimya’ kodlarıdır. Olumsuz görüşler teması altındaysa tek kod bulunmaktadır. Bu kod ise ‘Katkısı yoktur’ kodudur. Buna göre, BİLSEM’lerde girmiş oldukları derslerin sanal ortamdaki insani değerleri gelişimine katkısına yönelik fikirlerinin büyük oranda olumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca, özel yetenekli öğrencilerin en çok Türkçe ve Bilişim derslerinin siber insani değerlerinin gelişimine katkı sunduğunu düşündükleri söylenebilir.

BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM’lerde girmiş oldukları derslerin sanal ortamdaki insani değerleri gelişimine katkısına yönelik görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Gerçek hayattaki değerlerimizin sanal ortamda da geçerli olduğunu, okuduğumuz kitaplardan, tartıştığımız konulardan Türkçe Dersinde öğrendim.” (K10)

“İyi yönde etkilediğini düşünüyorum. Karşımda ki kişinin görüşlerine bakmaksızın ona saygı göstermemiz gerektiğini Sosyal Bilgiler Dersinde öğrendim.” (K7)

“Bizi eğittiği için faydası olur. En çok Felsefe dersinin katkısı olduğunu düşünüyorum.” (E7)

“Bilsem bize Teknoloji ile ilgili gelişmeleri öğretirken aynı zamanda teknolojiyi nasıl kullanmamız gerektiğini öğretiyor. En çok Bilişim dersi katkı sağlar.” (E8)

“Bilsem, İnsanlar ile gerçek hayatta takım ruhu veya hoşgörü değerlerini geliştirdiğinden sanal ortamda da bunun geliştiğini düşünüyorum. İletişim açısından Türkçe ve teknoloji açısından Bilişim dersleri.” (K6)

“Bence Bilsem de ki dersler, Öğrencilere hem akademik hem de sosyal beceriler kazandırıyor. Bunun sonucunda sanal ortamdaki insani değerlerimiz gelişiyor. Dersler arasında bir karşılaştırma yapamadım hepsi diyebilirim.” (K3)

“Bilişim dersinde yaptığımız proje ve çalışmaların çoğu yardımlaşmaya ve farkındalığa dayalıydı. Muhtemelen Bilişim dersinin katkısı vardır.” (K1)

“Diğer öğrenciler ile etkileşime geçtiğimiz derslerin sosyal katkı sağladığını, bu katkının da digital ortama yansımalarını düşünüyorum. Türkçe dersleri bu konuda çok etkili.” (E5)

“Bilsem de sanal ortama yönelik etkinliklerde yapıyoruz. Bu etkinlikler bizim sanal ortamdaki ahlaki davranışlarımızı olumlu yönde geliştiriyor. Bu etkinlikleri en çok Türkçe dersinde yapıyoruz.” (E10)

“Türkçe dersinde sanal ortamda doğru ve saygılı Sosyal medya kullanma, karşımızdakini kırmadan incitmeden sorunu çözme temalı etkinlikler yaptık.” (K11)

“Olumlu yönden ve güzel bir şekilde etkiliyor. Bunda ne kadar da olsa hepsi yararlı olsa da en yararlı olan bence Bilişim dersi.” (K18)

“Bilişim dersi katkıda bulunmuştur. Sanal ortamda nasıl davranılması gerektiği söyleniyor.” (K17)

“Katkısı olmuyor.” (K16)

“Çevreye karşı duyarlı olmama katkı sağladığını düşünüyorum. Kimya dersi en çok etkiliyor” (K15)

“En çok Bilişim ve Türkçe derslerinin katkısı olduğunu düşünüyorum. Çünkü Bilim dersi zaten sanal ortamı anlatmaya yönelik bir ders. Türkçe dersinde ise değerlerimizin neler olduğunu ve hem gerçek hem de sanal hayatta nasıl davranmamız gerektiğini öğreniyoruz.” (K12)

BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin, BİLSEM öğretmenlerinin derslerde sanal ortamdaki değerlere ilişkin verdikleri bilgilere yönelik görüşleri Tablo 19’da sunulmuştur

Tablo 19. BİLSEM Öğrencilerinin BİLSEM Öğretmenlerinin Derslerde Sanal Ortamdaki Değerlere İlişkin Verdikleri Bilgilere Yönelik Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	Frekans
Olumlu Görüşler	Saygı	E1, E4, E6, E8, E9, K5, K6, K7, K9, K15	10
	Hoşgörü	E9, K4, K6, K9, K15, E3	6
	Sanal Güvenlik	K2, K8, K11, K18, E2, E11	6
	Etik	K1, K3, K12	3
	Dürüstlük	E6, E8, K10	3
	Dayanışma	E7, E3	2
	Kişisel Bilgilerin Gizliliği	E10, K17	2

	Psikolojik Şiddet	K13	1
Çekimsiz Görüşler	Bilgi Verilmedi	E5, E14, K16	3

Tablo 19 incelendiğinde araştırmaya katılan BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin, BİLSEM öğretmenlerinin derslerde sanal ortamdaki değerlere ilişkin verdikleri bilgilere yönelik görüşleri iki tema altında toplandığı görülmektedir. Olumlu görüşler teması altında sekiz kod bulunmaktadır. Bu kodlar ‘Saygı, Dürüstlük, Dayanışma, Hoşgörü, Kişisel Bilgilerin Gizliliği, Etik, Sanal Güvenlik, Psikolojik Şiddet’ kodlarıdır. Çekimsiz görüşler teması altındaysa tek kod bulunmaktadır. Bu kod ise ‘Bilgi Verilmedi’ kodudur. Buna göre, BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin görüşlerine göre BİLSEM öğretmenlerinin sanal ortamdaki değerlere ilişkin verdikleri bilgilere ilişkin fikirlerinin büyük oranda olumlu olduğu söylenebilir. Özel yetenekli öğrenciler aldıkları eğitimler içerisinde BİLSEM öğretmenlerinin en çok Saygı, Sanal Güvenlik, Hoşgörü konularında bilgi verdiklerini belirtmişlerdir.

BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM’lerde ders veren öğretmenlerin sanal ortamdaki değerlere ilişkin verdiklerini düşündükleri bilgilere yönelik görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Sanal ortamda, gerçek hayatta olduğu gibi davranmamız gerektiği, ne yaparsa yapalım toplum ahlakına uygun hareket etmemizin gerekli olduğu.” (K10)

“Herkesle karı saygılı olmamız gerektiğini, karışımızdaki kişiyle fikir yapılarımızın uymasa bile incitecek sözler söylememiz gerektiği hakkında bilgiler vermiştir. (K7)

“Herkesle güvenmemeyi, bir sorun çıktığında karışımızdakini incitmeden rencide etmeden sorunu ortadan kaldırmayı ve anlayışlı olmayı” (K11)

“Yazarlık dersinde öğretmenimiz bize arkadaşlarımızın özel bilgilerini paylaşmamızı ve onları rencide etmemiz gerektiği hakkında bilgiler veriyor.” (E10)

“Tanımadığımız insanlarla sanal ortamda yakın davranış göstermemiz gerektiğini söylüyorlar.” (K8)

“Yazarlık dersinde rapor yazarken başka birinin sözünü yazarken o sözün kim tarafından hangi kaynakta yazıldığını belirtmemiz ve böylece fikir hırsızlığı yapmamız gerektiğini öğrendik.” (K12)

“Sanal ortamlarda yapılan zorbalık ve psikolojik şiddetlerin kişiye ruhsal olarak verebileceği zararlara yönelik bilgiler veriliyor.” (K13)

“Destek ve dayanışma sağlayıp kargaşa çıkarmamak.” (E7)

“En çok sanal ortamı kullandığımız ders olan Bilgisayar dersinde Bilişim Etiği kurallarına uygun hareket ediyoruz.” (K1)

“Sanal ortamdaki güvenlik ve bağımlılıkla ilgili bilgiler veriliyor.” (K2)

BİLSEM öğrencilerinin BİLSEM’lerde girmiş oldukları derslerde sanal ortamdaki insani değerleri gelişimine katkısına yönelik yapılan etkinlikler ile ilgili görüşleri Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20. BİLSEM Öğrencilerinin BİLSEM’lerde Girmiş Oldukları Derslerde Sanal Ortamdaki İnsani Değerleri Gelişimine Katkısına Yönelik Yapılan Etkinlikler İle İlgili Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	Frekans
Olumlu Görüşler	Drama Etkinlikleri	E10, K1, K10, K11, K12	5
	Etkileşimli Etkinlikler	K2, K3, K8, K9, K13	5
	Çeşitli Etkinlikler	E8, E6, K17, K18	4
	Yazma Etkinlikleri	E10, K11, K12	3
	Teknolojik Araçlar	E4, E7	2
	Siber Zorbalık Üzerine Etkinlikler	E11, E1	2
	Düz Anlatım	E2,	1
	WEB 2.0	E3	1
	Araştırmalar	K6	1
Çekimser Görüşler	Etkinliklere Katılmadım	E5, E9, K7, K14, K15, K16	6

Tablo 20 incelendiğinde BİLSEM öğrencilerinin BİLSEM’lerde yürütülen derslerde sanal ortamdaki değerlerin gelişimine ilişkin yapılan etkinliklere yönelik görüşlerini iki tema altında toplandığı görülmektedir. Olumlu görüşler teması altında dokuz kod bulunmaktadır. Bu kodlar ‘Web 2.0, Teknolojik Araçlar, Çeşitli Etkinlikler, Drama Etkinlikleri, Yazma Etkinlikleri, Siber Zorbalık Üzerine Etkinlikler, Düz Anlatım, Etkileşimli Etkinlikler, Araştırmalar’ kodlarıdır. Çekimser görüşler teması altındaysa tek kod bulunmaktadır. Bu kod ise ‘Etkinliklere Katılmadım’ kodudur. Buna göre, BİLSEM öğrencilerinin BİLSEM’lerde yürütülen derslerde sanal ortamdaki değerlerin gelişimine ilişkin yapılan etkinliklere yönelik görüşleri büyük oranda olumlu olduğu söylenebilir. Özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM’lerde en çok Drama etkinlikleri ve Etkileşimli Etkinliklerinin yapıldığını ve yapılan bu etkinliklerin sanal ortamlardaki davranışlarını şekillendirecek siber insani değer gelişimine katkı sağladığını belirtmişlerdir.

BİLSEM öğrencilerinin, BİLSEM’lerde yürütülen derslerde sanal ortamdaki değerlerin gelişimi için yapılan etkinliklere yönelik görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Bilsem de biz öğrencilere etkileşimli etkinlikler sunuluyor, Bu sayede daha iyi öğreniyoruz.” (K3)

“Siber zorbalık ve insanların kişisel hakları ile ilgili bir drama çalışması yapmıştık.” (K1)

“Yazarlık ve Drama derslerinde bununla ilgili sohbetler ediyor ve metinler yazıyoruz.” (K12)

“Siber Zorbalığı engelleme yolları üzerine etkinlikler” (E11)

“Siber zorbalık ve İnternet mahremiyeti hakkında araştırmalar yapıyoruz.” (K6)

“Sanal ortam da saygı konulu dramalar, anlayışlı davranmak konulu metinler yazdık, uyguladık.” (K11)

“Hep sanal ortamla iç içe olduğumuz için her ders çeşitli etkinlikler yapıyoruz.” (E8)

BİLSEM öğrencilerinin derslerde hakkında en çok etkinlik yapılan siber insani değere yönelik görüşleri Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. BİLSEM Öğrencilerinin Derslerde Hakkında En Çok Etkinlik Yapılan Siber İnsani Değer Hakkındaki Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	Frekans
Olumlu Görüşler	Saygı	E1,E2, E6, E4, E8, E9, K1, K4, K5, K6, K7, K8, K9,K10, K11, K12, K15	17
	Siber Zorbalık	E11, K3, K6, K13, K17	5
	Kişilik Hakları	E10, K1, K3, K6, K12	5
	Hoşgörü	E6, K12	2
	Dürüstlük	K2, K18	2
	Barışçıl Olma	E7	1
	Uluslararası Sorunlar	E3	1
Çekimser Görüşler	Etkinlik Yapmadım	E5, K14, K16	3

Tablo 21 incelendiğinde BİLSEM öğrencilerinin BİLSEM’lerdeki derslerde hakkında en çok etkinlik yapılan siber insani değere ilişkin görüşlerinin iki tema altında toplandığı görülmektedir. Olumlu görüşler teması altında yedi kod bulunmaktadır. Bu

kodlar ‘Saygı, Hoşgörü, Uluslararası Sorunlar, Barışçıl Olma, Siber Zorbalık, Kişilik Hakları, Dürüstlük’ kodlarıdır. Çekimser görüşler teması altındaysa tek kod bulunmaktadır. Bu kod ise ‘Etkinlik Yapmadım’ kodudur. Buna göre, BİLSEM öğrencilerinin BİLSEM’lerde yürütülen derslerde hakkında en çok etkinlik yapılan siber insani değerin saygı değişkeni olduğu söylenebilir. Bunun dışında kişilik hakları ve siber zorbalık hakkında da etkinlik yaptıklarını belirtmişlerdir.

BİLSEM öğrencilerinin BİLSEM’lerde yürütülen derslerde hakkında en çok etkinlik yapılan siber insani değerlere yönelik görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Bence doğruluk ve dürüstlüğe yönelik etkinlikler yapıyoruz.” (K18)

“Karşımızdaki insanlara karşı saygılı, anlayışlı davranmayı vurguladık.” (K11)

“Bilsemde en çok kişilik hakları ile ilgili etkinlikler yapıyoruz.” (E10)

“Mahremiyet, zorbalığa karşılık, saygı konularının derslerde görüyoruz.” (K6)

“Barışçılık ile ilgili olarak sürekli konuşuyoruz. Bu bizi daha barışçıl yapıyor.” (E7)

“Sanal ortamdaki insanların haklarını korumaya ve onlara gerçek hayatta olduğu gibi saygı ve hoşgörüyle yaklaşmakla ilgili etkinlikler yapıyoruz.” (K12)

“Sanal ortamda saygılı davranmak, kişilerin haklarını ihlal etmemek, insanların verilerini haberleri olmadan almamak, insanların kararlarına saygı duymak, toplumsal hassasiyeti dikkate almak.” (K1)

“Kişisel gizlilik, siber zorbalık ve siber güvenlik konularında etkinlikler düzenleniyor. Ayrıca sanal ortamda doğru davranışlar sergilemenin önemini anlatıyorlar. Bu sayede biz öğrenciler sanal dünyada doğru kararlar alarak topluma katkı sağlayacağız.” (K3)

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde Samsun ilindeki Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin siber insani değer düzeyleri ve bu düzeyin cinsiyet, dahil oldukları BİLSEM programı, teknoloji kullanım düzeyi ve internet kullanım süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığı alana ait yazın tartışılmış ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda BİLSEM’lerde eğitim gören öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin genel olarak ortalamanın üstünde olduğu ve en çok saygı değerinin sanal ortamlardaki davranışlarda diğer değerlere oranla daha fazla olduğu görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyete göre anlamlı farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu alanyazında bulunan Doğan, Kutlu ve Seçkin (2022) tarafından gerçekleştirilen Sosyal Medya Kullanan Üniversite Öğrencilerinin Siber İnsani Değerler Düzeyleri Üzerine adlı araştırmasında elde ettiği öğrencilerin cinsiyet değişkenlerine göre siber insani değer puan dağılımları arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuşlardır. Başka bir araştırmanın sonuçlarına göre üstün yetenekli öğrencilerin insani değerleri benimseme düzeylerinin yüksek olduğu ancak cinsiyete göre farklılık göstermediği ortaya konulmuştur (Demirel Dengeç, 2023). Başka benzer bir çalışmada da Kurt Kaban ve Gültekin (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırmadaki öğrencilerin aldıkları insani değerler puanı ile cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır bulgusuyla örtüşmektedir. Benzer şekilde Kılıçer, Özeke ve Çoklar’ın (2018) çalışmasında ise kadınların erkeklere göre siber insani değerler açısından daha duyarlı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Metli ve Şirin (2019) çalışmalarında da kız öğrencilerin siber insani değerlerinin erkek öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yıldız Durak ve Sarıtepeci (2019) yaptıkları çalışmalarında kadın katılımcıların siber insani değer algıları erkeklerden yüksek olmasına karşın oluşan bu farklılığın anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Buna göre katılımcıların siber insani değer algılarının cinsiyete göre benzer dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Kılınç ve Gündüz (2017) lise öğrencilerinin siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve insani değerlerinin incelenmesine yönelik gerçekleştirdiği çalışmalarında siber zorbalığa duyarlılığın insani değerlerle kısmen ilişkisinin olduğunu tespit etmiş ve kız öğrencilerin siber zorbalığa duyarlılıklarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca Samsun ilindeki farklı Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenim gören öğrencilerin öğrenim gördükleri okula göre siber insani değer düzeyleri arasında farklılaşma olmadığı

belirlenmiştir. Buna karşın Kurt Kaban ve Gültekin (2022) çalışmalarında elde edilen bulguya göre, okul türü ile siber insani değerleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucunu tespit etmişlerdir. Ancak bu farklılık farklı özelliklerdeki okul türünden kaynaklanabilir. Gerçekleştirilen araştırmadaki okullar aynı yapıda olup ve benzer içerikler sunması nedeniyle farklılaşma çıkmadığı değerlendirilebilir.

BİLSEM’de öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM’de yer alınan program düzeyi değişkenlerine göre siber insani değer düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğuna bakıldığında BYF ve ÖYG grubu öğrencilerinin siber insani değer düzeyleri arasında BYF grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Proje ile BYF grupları arasında ve Proje ile ÖYG grupları arasında siber insani değer düzeyleri bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Doğan, Kutlu ve Seçkin (2022), gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin yaş, öğrenim gördükleri birim ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre siber insani değer puan dağılımları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir alanyazı çalışmasında da Metli ve Şirin (2019), sınıf seviyesi ile insani değerler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır. Demirel Dengeç (2023) yaptığı çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin insani değerleri benimseme düzeylerinin yüksek olduğunu ancak sınıf değerine göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

BİLSEM’de öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin günlük internet kullanım süresine göre günlük 1-2 saat internet kullanan öğrenciler ile 7 saat ve üstünde internet kullanan öğrencilerin siber insani değer düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Bu fark günlük 1-2 saat internet kullanan özel yetenekli öğrencilerin lehine bir fark olduğu görülmüştür. Bunun dışındaki hiçbir grup arasında anlamlı düzeyde bir fark olmadığı görülmüştür. Kurt Kaban ve Gültekin (2022) benzer çalışmalarında öğrencilerin aldıkları insani değerler puanı ile günlük internet kullanım süresi değişkenleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucunu tespit etmişlerdir. Kılınç ve Gündüz (2017) yaptıkları benzer çalışmalarında internet bağımlılık puanı yüksek olan öğrencilerin insani değerler puanının düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmada ayrıca, BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin dijital yeterlik düzeylerine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir.

BİLSEM’de öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin siber değer tercihlerine (Doğruluk/Dürüstlük, Saygı, Hoşgörü, Sevgi,

Dayanışma, Barışçıl Olma) göre anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Siber değer tercihi sevgi olan özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeyleri değer tercihi diğer değerler olan özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinden daha düşüktür. Hökelekli ve Gündüz (2004), üstün yetenekli öğrenciler üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, üstün yetenekli öğrencilerin "iyilikseverlik ve barışseverlik" yönelimlerinin yüksek olduğu; ancak "güç" gibi değer yönelimlerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Er ve Ünal (2015), Bilim ve Sanat Merkezi'nde eğitim alan üstün yetenekli öğrencilerin demokrasiye yönelik görsel algılarını inceleyerek bir değerlendirme yapmışlardır. Araştırmada, 5. 6. 7. 8. ve 9. sınıfta öğrenim gören üstün yetenekli öğrencilerin TBMM, milli egemenlik, seçim, seçim sandığı, halkın yönetimi, oy kullanma, adalet, hukuk devleti, özgürlük, eşitlik, düşünceye saygı ve uzlaşma gibi kavramları önemsedikleri belirtilmiştir. Tirri ve Pehkonen (1998), çalışmalarında 14-15 yaşlarında Finli üstün yetenekli öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyini incelemişlerdir. Araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin ahlaki olgunluk bakımından 18 yaşındaki bireylerle aynı seviyede olduklarını, adalet ve sorumluluk duygularının çok gelişmiş olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca günlük yaşamda haksızlığa uğrama karşısında son derece hassas oldukları ve bilimsel etik kurallardan taviz vermedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

BİLSEM'de öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin bu merkezlerde gerçekleştirilen eğitimlerin siber insani değer gelişimine katkısına ilişkin görüşleri incelendiğinde, Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) öğrencilerinin, aldıkları derslerin sanal ortamdaki insani değerlerin gelişimine katkısına dair görüşlerini yansıtmaktadır. Öğrenci görüşleri, Bilim ve Sanat Merkezi'nde verilen derslerin özellikle Türkçe ve Bilişim alanlarında sanal ortamdaki insani değerlerin gelişimine önemli katkılar sunduğunu göstermektedir. Bu bulgular, öğretmenlerin ders içeriklerinde sanal ortamdaki etik ve ahlaki değerlere odaklanmalarının önemini vurgulamaktadır. Türkçe dersinde, öğrenciler gerçek hayattaki değerlerin sanal ortama da yansıtılması gerektiğini öğrenmişlerdir (K10, E5, E10, K11). Bu durum, öğrencilerin sanal ortamda da etik davranışlar sergilemeleri için gerekli temellerin atıldığını göstermektedir. Bilişim dersi ise, öğrencilere teknolojiyi etik bir şekilde kullanma ve sanal ortamda sorumlu davranışlar sergileme konularında rehberlik etmektedir (E8, K1, K18, K17, K12). Bu durum, teknolojik becerilerin yanı sıra, öğrencilere dijital vatandaşlık bilincinin de kazandırılmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Diğer yandan, Kimya ve Felsefe

dersleri gibi bazı derslerin de sanal ortamdaki insani değerlerin gelişimine katkıda bulunduğu görülmektedir (E7, K15). Bu durum, öğrencilerin farklı disiplinlerden edindikleri bilgileri sanal ortama uygulama yeteneğini geliştirdiğini göstermektedir. Benzer bir çalışmada Oğuz Namdar ve Akbayrak (2019), drama uygulamalarının üstün yetenekli öğrencilerin adalet değerine ilişkin kavramsal farkındalıklarını artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin kavramı tanımladıkları ve günlük hayatla da ilişkilendirebildikleri görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersi 2004 yılından itibaren uygulamaya başlamış, program ile arkeoloji, psikoloji, ekonomi, uluslararası ilişkiler gibi diğer sosyal bilimleri de kapsayıcı biçimde değerler eğitiminde önemli bilgiler verilmeye başlanmıştır (Ulusoy ve Gülüm, 2009). 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşıma geçilmesiyle birlikte önceki yıllarda bilişsel alana ağırlık verilen Sosyal Bilgiler dersi programında duyuşsal alanla ilgili değerlerin eğitime de önem verilmeye başlanmıştır (Baysal ve Saman, 2010). Dünya genelinde ve ülkemizde, öğrencilere kazandırılmaya çalışılan toplumsal değerlerin büyük bir kısmı, ortaokul düzeyinde öğretilen Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla aktarılmaktadır. Sosyal bilgiler öğretiminde, topluma ait kültürel miras, sosyal bilimlerin 124 farklı disiplininden yararlanılarak öğrencilere aktarılmakta ve öğrencilerin karar verme ve düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde ve dünya genelinde üstün yetenekli olarak nitelendirilen bireylerin, toplumsal değerleri benimsemeleri büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü bu bireylerin, sahip oldukları kapasite ile toplumsal mirasa ve değerlere önemli katkılarda bulunmaları beklenmektedir (Mertol, 2014). Sosyal bilgiler eğitimi, çocuklara demokratik hak ve sorumluluk bilinci kazandırmada ve yaşam boyu karşılaşılabilecekleri sorunlara etkili çözüm yolları bulma konusunda yardımcı olmada önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Akdağ, 2009). Sosyal Bilgiler programında “Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik” olmak üzere 26 değer öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır (MEB, 2010). Buna göre, Sosyal Bilgiler dersinin kazanımları arasında araştırmada incelenen değerler yer almasına karşın üstün yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki değerlerden çok Türkçe, Bilişim Teknolojileri ve Felsefe derslerinde ele alınan değerleri siber dünya ile daha fazla ilişkilendirdikleri söylenebilir.

Öğrenci görüşleri, genel olarak derslerin sanal ortamdaki insani değerlerin gelişimine olumlu katkılar sunduğunu göstermektedir, ancak bazı öğrenciler bu konuda olumsuz görüşler de belirtmişlerdir (K16). Bu, ders içeriklerinin ve öğretim yöntemlerinin öğrencilerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine daha iyi yanıt vermesi gerektiğini vurgulamışlardır. Sonuç olarak, BİLSEM öğrencilerinin görüşleri, eğitimin sanal ortamda insani değerlerin gelişimine katkıda bulunması gerektiğini ve bu konuda öğretmenlerin önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, öğretim programlarının ve öğretmen eğitiminin bu yönde geliştirilmesinin önemine işaret etmektedir.

Araştırmada BİLSEM öğrencilerinin, öğretmenlerinin derslerde sanal ortamdaki değerlere ilişkin verdikleri bilgilere yönelik görüşlerini içermektedir. Bulgular, öğrencilerin çoğunluğunun öğretmenlerin Saygı, Sanal Güvenlik ve Hoşgörü gibi konularda verdiği bilgileri olumlu bulduğunu göstermektedir. Bu bulgular, dijital çağda eğitimin, sadece bilgi aktarımını değil, aynı zamanda etik ve sosyal değerlerin gelişimini de içermesi gerektiğinin altını çizmektedir. Öğrenciler, sanal ortamda etik davranışların önemine dikkat çekmişlerdir. Örneğin, dürüstlük ve kişisel bilgilerin gizliliği gibi konular, öğrencilere sanal ortamda nasıl davranmaları gerektiği konusunda yol göstermektedir (K10, E10, K12). Bu durum, öğrencilerin sanal ortamda karşılaşabilecekleri etik ve güvenlik sorunlarına karşı bilinçlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Sanal güvenlik, öğrencilere verilen bilgiler arasında öne çıkmaktadır (K2, K8, K11). Buna göre öğrencilerin sanal ortamda güvende olmalarını sağlamak ve siber zorbalık gibi olası tehlikelerden korumak için gerekli bilgilerin verildiği söylenebilir. Bununla birlikte, bazı öğrenciler (E5, E14, K16) öğretmenlerinin sanal ortamdaki değerler hakkında yeterli bilgi vermediğini düşünmektedir. Buna göre, eğitimcilerin sanal ortamdaki değerler konusunda daha fazla bilgi ve kaynak sağlamasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma, BİLSEM öğretmenlerinin sanal ortamdaki değerler hakkında öğrencilere verdiği bilgilerin genel olarak olumlu algılandığını göstermektedir. Ancak, bu alanda daha fazla kaynak ve eğitimin gerekliliğine gereksinim duyulduğu söylenebilir.

Araştırmada BİLSEM öğrencilerinin, sanal ortamdaki değerlerin gelişimine yönelik yapılan ders etkinlikleri hakkındaki görüşlerini içermektedir. Bulgular, öğrencilerin büyük çoğunluğunun, bu etkinlikleri olumlu bulduğunu göstermektedir, özellikle Drama ve Etkileşimli Etkinlikler bu konuda öne çıkmaktadır. Bu bulgular,

öğrencilere sanal ortamda etik ve ahlaki davranışlar kazandırmak için ders etkinliklerinin önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Drama etkinlikleri, öğrencilerin Siber Zorbalık gibi konuları işlerken, insan hakları ve kişisel sorumluluklar üzerine yoğunlaşmalarını sağlamaktadır (K1, K11, K12). Drama, öğrencilerin empati kurma ve farklı perspektifleri anlama becerilerini geliştirmekte, bu da sanal ortamda saygılı ve anlayışlı davranışları teşvik etmektedir. Etkileşimli etkinlikler, öğrencilerin daha aktif ve katılımcı bir öğrenme süreci deneyimlemelerini sağlamaktadır (K3, E8). Bu tür etkinlikler, öğrencilerin sanal ortamda karşılaşabilecekleri durumları gerçekçi bir şekilde işlemelerine ve problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Öğrenciler ayrıca, Siber Zorbalık ve İnternet mahremiyeti gibi konularda yapılan araştırmalardan da bahsetmektedirler (K6, E11). Bu tür araştırmalar, öğrencilere sanal ortamın tehlikeleri ve kişisel bilgilerin korunması hakkında bilgi sağlamakta ve onları bu konularda bilinçlendirmektedir. Ancak, bazı öğrencilerin (E5, E9, K7, K14, K15, K16) bu etkinliklere katılmadıklarını belirtmeleri, öğretmenlerin tüm öğrencilere ulaşabilmesi için daha çeşitli ve kapsayıcı etkinlikler düzenlemesinin önemini göstermektedir. Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar (2013) tarafından yürütülen araştırmada, üstün yetenekli öğrencilerin değerleri nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla metaforlar kullanılmıştır. Üç farklı Bilim ve Sanat Merkezi'nde destek eğitimi alan üstün yetenekli öğrencilerden elde edilen veriler sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin dostluk, doğru sözlülük, merhamet, bağışlayıcılık ve kanaatkârlık gibi değerlerin en çok metafor üretilen değerler arasında olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuç gerçekleştirilen araştırmada elde edilen bulguyla paraleldir. Buna göre, Bilim ve Sanat Merkezlerinde verilen derslerde ve derslerde gerçekleştirilen etkinliklerde ele alınan konuların, alanyazında belirtilen (Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar, 2013) üstün yetenekli öğrencilerin yoğunlaştıkları ana değerlerle örtüştüğü söylenebilir.

Sonuç olarak, BİLSEM öğrencilerinin görüşleri, sanal ortamdaki değerlerin gelişimi için yapılan ders etkinliklerinin genel olarak olumlu karşılandığını göstermektedir. Bu bulgular, öğretim programlarının ve öğretmen eğitiminin, öğrencilere sanal ortamda etik ve ahlaki değerler kazandırmak için etkili stratejiler içermesi gerektiğine işaret etmektedir.

Araştırmada BİLSEM öğrencilerinin, derslerde en çok üzerinde durulan siber insani değerlerle ilgili etkinlikler hakkındaki görüşlerini yansıtmaktadır. Bulgular, öğrencilerin çoğunluğunun bu etkinlikleri olumlu bulduğunu ve özellikle Saygı ve Kişilik

Hakları üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Bu bulgular, öğrencilere sanal ortamda etik ve ahlaki davranışlar kazandırmak için yapılan etkinliklerin önemini vurgulamaktadır. Saygı, öğrenciler tarafından sıkça vurgulanan bir tema olup, karşılıklı anlayış ve saygıyı teşvik eden etkinlikler üzerinde durulmuştur (K11, K1, K12). Buna göre, öğrencilerin sanal ortamda karşılaşabilecekleri durumlarda saygılı ve hoşgörülü davranışları benimsemeleri için gerekli zeminin hazırlandığı söylenebilir. Kişilik haklarına yönelik etkinlikler, öğrencilere sanal ortamda mahremiyetin korunması ve bireylerin haklarına saygı gösterilmesi konularında rehberlik etmektedir (E10, K6, K3). Bu tür etkinlikler, dijital vatandaşlık bilincinin geliştirilmesine yardımcı olmakta ve öğrencilerin sanal ortamda sorumlu davranışlar sergilemelerini teşvik etmektedir. Siber Zorbalık ve Barışçıl Olma gibi konular da öğrenciler tarafından vurgulanmaktadır (E7, E11, K3). Bu, öğrencilere sanal ortamda karşılaşabilecekleri zorbalık ve çatışma durumlarında barışçıl ve yapıcı çözümler bulmaları konusunda yol göstermektedir. Ancak, bazı öğrencilerin (E5, K14, K16) bu etkinliklere katılmadıklarını belirtmeleri, etkinliklerin daha geniş bir öğrenci kitlesine ulaşması için çeşitlendirilmesi ve kapsayıcı hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir. Topçu (2015), üstün yetenekli öğrencilerin değer kavramına dönük algılarını ve değer kavramına yükledikleri anlamları belirlemeyi amaçladığı çalışmasında, genel olarak üstün yetenekli öğrencilerin değer kavramına olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını tespit etmiştir. Bu araştırma çerçevesinde, saygı, hoşgörü ve iyi insan olmanın üstün yetenekli öğrenciler tarafından toplumsal yaşamda insanların taşıması gereken değerler olduğuna inandıkları ve kişinin yaşamını yönlendiren öncelikli değerlerden olduğu sonucuna varılmıştır. Cetinkaya ve Kıncal'ın (2015), üstün yetenekli çocukların sevgi, hoşgörü ve demokrasi değerlerini incelediği araştırmalarında üstün yetenekli çocukların kişi haklarına saygılı, sağduyulu, özgürlüğe önem veren, sabırlı bireyler olma özelliklerini, normal öğrencilere kıyasla daha yüksek bir düzeyde taşıdıklarını belirlemişlerdir. Sonuç olarak, BİLSEM öğrencilerinin görüşleri, alanyazındaki çalışmalarla paralel biçimde değer algılarının yüksek olduğu ve siber insani değerlerle ilgili ders etkinliklerinin genel olarak olumlu karşılandığını, bu etkinliklerin öğrencilere sanal ortamda etik ve ahlaki davranışlar kazandırma konusunda önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Araştırmada, özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin çeşitli faktörler bağlamında incelenmesine odaklanmıştır. Siber ortamlarda etkileşim sırasında öğrencilerin gösterdiği davranışlar ve değerler üzerinde eğitim programlarının, cinsiyetin, teknoloji kullanım düzeylerindeki değişim araştırılmıştır. Araştırma, siber insani değerlerin gelişiminde bu faktörlerin rolünü anlamaya yönelik detaylı bir inceleme sunmaktadır. Araştırma bulguları, siber insani değerlerin cinsiyetle doğrudan ilişkili olmadığını ve öğrencilerin teknoloji kullanım düzeylerinin bu değerler üzerinde belirleyici bir rol oynamadığını ortaya koymuştur. Ayrıca, öğrencilerin siber insani değerlerinin gelişiminde eğitim programlarının ve sosyal çevrenin önemli rol oynadığı bu çalışma, siber zorbalıkla mücadele ve farkındalık yaratma konusunda da önemli katkılarda bulunmuştur.

Araştırma, özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeylerinin, katıldıkları çeşitli eğitim programlarına bağlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu bulgu, eğitim programlarının tasarımının ve içeriğinin, öğrencilerin siber ortamlarda sergiledikleri etik ve sosyal davranışlar üzerinde belirleyici bir etki yaptığını göstermektedir. Öğrencilerin siber etik ve sosyal becerilerini geliştirmek için eğitim programlarının kritik bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Siber ortamların artan önemi göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin bu ortamlarda nasıl etkili ve sorumlu bir şekilde davranacaklarına yönelik beceriler kazanmaları hayati önem taşımaktadır. Eğitim programları, öğrencilere siber güvenlik, dijital vatandaşlık ve siber zorbalıkla mücadele gibi konularda rehberlik etmeli ve bu alanlarda farkındalıklarını artırmalıdır. Bu çalışma, eğitimcilerin ve program geliştiricilerin, öğrencilerin siber ortamlarda etkili ve sorumlu bireyler olarak gelişmelerini desteklemek için nasıl stratejik yaklaşımlar benimseyebileceklerini göstermektedir. Ayrıca, eğitim programlarının siber insani değerlerin gelişiminde nasıl bir etki yarattığını anlamak, eğitim politikalarının ve uygulamalarının gelecekteki yönlendirilmesi için önemlidir. Bu araştırma, özellikle özel yetenekli öğrencilerin siber ortamlarda karşılaştıkları özgün zorluklar ve fırsatlar hakkında derinlemesine bilgi sağlamaktadır. Böylece, eğitimciler ve politika yapıcılar, bu öğrenci grubunun ihtiyaçlarına daha uygun programlar tasarlayabilir ve uygulayabilirler.

Sonuç olarak, bu araştırma, özel yetenekli öğrencilerin siber insani değerlerinin geliştirilmesinde eğitim programlarının rolünü vurgulamakta ve bu alandaki gelecekteki çalışmalara yön verecek önemli bulgular sunmaktadır. Eğitim programlarının içeriği ve metodolojisi, öğrencilerin siber ortamlarda daha etik ve sorumlu bireyler olarak yetişmeleri için hayati bir öneme sahiptir.

Yapılan araştırmada, cinsiyetin özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeyleri üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığını göstermiştir. Bu bulgu, bu değerlerin daha geniş sosyal ve bireysel faktörler tarafından şekillendirildiğini işaret etmektedir. Cinsiyet, sosyal kimliğin bir parçası olarak, bireylerin davranışlarını ve değer yargılarını etkileyebilir, ancak bu araştırmanın sonuçları, siber insani değerlerin daha karmaşık ve çok yönlü bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Cinsiyetin siber insani değerler üzerindeki doğrudan etkisinin olmaması, bu değerlerin yalnızca demografik faktörlerden değil, aynı zamanda bireylerin sosyal etkileşimleri, kişisel deneyimleri ve çevresel koşulları gibi daha geniş faktörlerden etkilendiğini gösterir. Bu durum, siber zorbalık ve insani değerler üzerine yapılan araştırmalara geniş kapsamlı ve çok yönlü bir yaklaşımın gerekliliğini vurgular. Böyle bir yaklaşım, cinsiyet gibi demografik faktörleri, sosyal etkileşimleri, kişisel deneyimleri ve bireylerin çevresel koşullarını dikkate almalıdır.

Araştırma, siber insani değerlerin gelişiminde eğitim ortamlarının ve sosyal etkileşimlerin rolünü de öne çıkarır. Eğitim programlarının ve öğretim yöntemlerinin, öğrencilerin siber insani değerlerini nasıl etkilediği, bu alanda daha detaylı bir şekilde incelenmelidir. Bu, siber zorbalıkla mücadele ve öğrencilerin sosyal ve empatik yeteneklerinin gelişiminde etkili olacak stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, bu araştırma, cinsiyetin özel yetenekli öğrencilerin siber insani değerleri üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, siber insani değerlerin gelişiminde daha geniş sosyal ve bireysel faktörlerin rolünü vurgular ve bu alandaki gelecekteki çalışmalara yön vermek için önemli bir temel sağlar. Eğitimciler ve politika yapıcılar için, öğrencilerin siber ortamlarda etkili ve etik bir şekilde davranmalarını sağlamak için bütüncül stratejiler geliştirmenin önemi bu bulgular ışığında daha da önem kazanmaktadır.

Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu, öğrencilerin teknoloji kullanım düzeyinin ve internet kullanım süresinin, siber insani değer düzeyleri üzerinde doğrudan belirleyici bir etkisi olmadığını göstermesidir. Bu sonuç, siber insani değerlerin yalnızca teknolojik yeterlilikten değil, daha geniş sosyal ve bireysel faktörlerden etkilendiğini

vurgulamaktadır. Teknoloji kullanımı, özellikle dijital çağda, genç bireylerin günlük yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak bu araştırma, teknoloji kullanımının siber insani değerler üzerinde beklenen doğrudan etkisini sorgulamaktadır. Bu bulgular, teknoloji kullanımının siber etik ve sosyal beceriler üzerindeki etkisini yeniden değerlendirmemizi gerektirir. Teknolojiye erişim ve kullanım süresi, gençlerin siber ortamlarda nasıl davrandıklarını tam olarak açıklamamaktadır. Bunun yerine, bu çalışma, bireylerin siber insani değerlerinin, teknoloji kullanımından çok, sosyal çevre, eğitim, aile yapısı ve kişisel deneyimler gibi faktörlerle daha yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Eğitimciler ve politika yapıcılar için bu bulgular, teknoloji eğitiminin ötesinde, gençlerin siber ortamlarda etik ve sorumlu bir şekilde davranmalarını destekleyecek stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Siber insani değerlerin geliştirilmesi, teknolojik becerilerin öğretilmesinin yanı sıra, sosyal becerilerin, empati ve eleştirel düşünme yeteneklerinin de geliştirilmesini gerektirir. Ayrıca, bu araştırma, teknoloji kullanımı ile siber insani değerler arasındaki ilişkinin daha karmaşık ve çok boyutlu olduğunu ortaya koyar. Öğrencilerin siber ortamlarda karşılaştıkları zorluklar ve fırsatlar, yalnızca teknolojik erişim ve kullanım süresiyle değil, aynı zamanda kişisel, sosyal ve kültürel faktörlerle de şekillenmektedir. Sonuç olarak, bu çalışma, teknoloji kullanımının siber insani değerler üzerinde beklenen etkisini yeniden değerlendirmemizi sağlamakta ve eğitimcilerin, ailelerin ve politika yapıcıların, gençlerin siber ortamlarda daha etik ve sorumlu bir şekilde davranmalarını desteklemek için daha bütüncül ve kapsamlı stratejiler geliştirmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu stratejiler, teknolojik becerilerin ötesine geçerek, gençlerin sosyal ve duygusal gelişimlerini de desteklemelidir.

Öneriler

Bu tezde yapılan araştırma, özel yetenekli öğrencilerin siber insani değerlerinin gelişiminde eğitim programlarının önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, eğitim programlarının, özellikle siber etik ve sosyal beceriler üzerine odaklanarak geliştirilmesi önerilmektedir. Eğitim metodolojilerinin, öğrencilerin siber ortamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilme becerilerini geliştirecek şekilde tasarlanması gerekliliği bu çalışmanın temel bulgularından biridir.

Bu önerinin genişletilmesiyle, eğitim programlarının sadece akademik başarıyı değil, aynı zamanda öğrencilerin siber ortamlarda karşılaşılabilecekleri etik ve sosyal zorluklarla başa çıkmalarını sağlayacak becerileri de hedeflemesi gerektiği

vurgulanmaktadır. Öğrencilerin siber güvenlik, dijital vatandaşlık ve siber zorbalık gibi konularda bilinçlendirilmesi, bu eğitimlerin temel hedefleri arasında olmalıdır.

Eğitim programlarının içeriğinin ve metodolojisinin, öğrencilerin siber ortamda karşılaştıkları zorlukları anlamalarını ve bu zorluklarla etkili bir şekilde başa çıkabilmelerini sağlayacak biçimde tasarlanması önemlidir. Bu, öğrencilerin siber etik ve sosyal sorumluluk konularında daha bilinçli ve duyarlı olmalarını teşvik edecektir. Ayrıca, öğrencilere yönelik eğitimlerde, siber ortamlarda güvenli ve sorumlu davranışlar geliştirmelerine yardımcı olacak pratik becerilerin ve stratejilerin de yer alması önem taşımaktadır.

Son olarak, bu öneri, siber insani değerlerin geliştirilmesinde öğretmenlerin ve eğitimcilerin rolünün de önemini vurgulamaktadır. Eğitimcilerin bu konuda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları, onların öğrencilere daha etkili rehberlik yapabilmelerini sağlayacaktır. Bu nedenle, öğretmenlerin ve eğitimcilerin bu alandaki eğitimlerinin ve profesyonel gelişimlerinin desteklenmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşımlar, öğrencilerin siber ortamlarda daha etik, empatik ve sorumlu bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayacaktır.

Bu araştırmanın sonuçları, cinsiyetin özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeyleri üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığını göstermektedir. Ancak bu bulgu, cinsiyetin bu değerler üzerindeki potansiyel etkilerinin daha detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, cinsiyetin siber insani değerler üzerindeki etkisinin daha geniş sosyal ve bireysel faktörlerle birlikte değerlendirilmesi önerilmektedir.

Cinsiyetin siber insani değerler üzerindeki etkisinin daha derinlemesine incelenmesi, bu değerlerin nasıl şekillendiğini ve cinsiyetin sosyal etkileşimler, eğitim, aile yapısı ve kişisel deneyimler gibi faktörlerle nasıl etkileşime girdiğini anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu tür bir araştırma, cinsiyetin yalnızca biyolojik bir kategori olmadığını, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir yapı olduğunu ve bu yapının bireylerin siber ortamlarda nasıl davrandıklarını etkileyebileceğini göz önünde bulundurmalıdır.

Ayrıca, cinsiyetin siber insani değerler üzerindeki etkisinin incelenmesi, bu değerlerin geliştirilmesinde cinsiyete özgü yaklaşımların ve stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Örneğin, siber zorbalıkla mücadele ve siber etik eğitimlerinde cinsiyetin rolünü anlamak, bu konularda daha etkili ve kapsayıcı eğitim programları

tasarlamaya yardımcı olabilir. Son olarak, cinsiyetin siber insani değerler üzerindeki etkisinin daha detaylı incelenmesi, eğitimcilerin, politika yapımcıların ve araştırmacıların, siber ortamlarda gençlerin karşılaştığı zorlukları ve fırsatları daha iyi anlamalarına ve bu alandaki müdahaleleri daha etkili bir şekilde yönlendirmelerine olanak tanıyacaktır. Bu tür araştırmalar, siber ortamlarda cinsiyet eşitliği ve kapsayıcılığının sağlanmasına da katkıda bulunabilir ve gençlerin siber ortamlarda daha güvenli, etik ve empatik bir şekilde etkileşimde bulunmalarını teşvik edebilir.

Bu araştırmanın bulguları, teknoloji kullanımının özel yetenekli öğrencilerin siber insani değer düzeyleri üzerinde doğrudan belirleyici bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır. Ancak bu sonuç, teknoloji kullanımının bu değerler üzerindeki daha geniş ve dolaylı etkilerinin derinlemesine incelenmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin internet kullanım alışkanlıklarının ve dijital yetkinliklerinin daha ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesi önerilmektedir.

Teknoloji kullanımının siber insani değerler üzerindeki etkisini anlamak için, öğrencilerin internet ve sosyal medya kullanım alışkanlıklarının yanı sıra, dijital teknolojilerle olan etkileşimlerinin daha geniş sosyal ve kültürel bağlamlarda incelenmesi gerekmektedir. Bu, gençlerin siber ortamlarda nasıl davrandıklarını, nasıl etkileşimde bulunduklarını ve bu ortamlardaki deneyimlerinin onların siber insani değerlerini nasıl etkilediğini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Ayrıca, bu tür bir analiz, teknoloji kullanımının gençlerin siber etik ve sosyal sorumluluk anlayışları üzerindeki etkilerini de ortaya koyabilir. Öğrencilerin dijital ortamlarda karşılaştıkları zorluklar ve fırsatlar, onların siber ortamlarda nasıl davrandıklarını ve bu ortamlarda nasıl bir etik anlayış geliştirdiklerini anlamak için önemlidir.

Teknoloji kullanımının incelenmesi, eğitimcilerin ve politika yapımcıların, gençlerin siber ortamlarda daha güvenli, etik ve sorumlu bir şekilde etkileşimde bulunmalarını desteklemek için gereken stratejileri geliştirmelerine de katkıda bulunacaktır. Bu analizler, eğitim programlarının ve politikaların, gençlerin siber ortamlardaki davranışlarını ve etkileşimlerini daha iyi anlamalarını ve desteklemelerini sağlayabilir. Son olarak, teknoloji kullanımının siber insani değerler üzerindeki etkilerini anlamak, siber zorbalıkla mücadele ve dijital vatandaşlık eğitimlerinde daha etkili ve kapsayıcı yaklaşımlar geliştirmeye yardımcı olabilir. Bu tür bir anlayış, gençlerin siber

ortamlarda daha bilinçli, sorumlu ve empatik bireyler olarak gelişmelerine katkı sağlayacaktır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular, siber zorbalıkla mücadelede ve öğrencilerin siber insani değerlerinin geliştirilmesinde, teknolojik becerilerin yanı sıra sosyal ve empatik becerilerin de geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, siber ortamların gerektirdiği çeşitli beceri ve anlayışları kapsayan bütüncül eğitim yaklaşımlarının benimsenmesi önerilmektedir. Bütüncül eğitim yaklaşımları, öğrencilerin sadece teknolojik yeterliliklerini değil, aynı zamanda sosyal becerilerini, empati kapasitelerini ve etik anlayışlarını da geliştirmeyi hedeflemelidir. Siber ortamlarda etkileşimde bulunurken, öğrencilerin karşılaştıkları etik ve sosyal zorluklarla başa çıkabilmeleri için bu becerilerin geliştirilmesi hayati öneme sahiptir.

Eğitim programlarının, öğrencileri siber ortamlarda karşılaşılabilecekleri farklı durumlar için hazırlarken, siber zorbalık, dijital vatandaşlık, siber güvenlik ve siber etik gibi konuları kapsamaları gerekmektedir. Bu konularda sağlanacak eğitimler, öğrencilerin siber ortamlarda karşılaşılabilecekleri zorlukları anlamalarını ve bu zorluklarla etkili bir şekilde başa çıkmalarını sağlamalıdır. Ayrıca, bu bütüncül yaklaşım, öğrencilerin siber ortamlarda daha empatik ve sorumlu bir şekilde etkileşimde bulunmalarını teşvik ederek, siber zorbalıkla mücadelede önemli bir rol oynayabilir. Öğrencilerin dijital ortamlarda empati ve anlayış göstermelerini sağlamak, siber zorbalığın önlenmesi ve azaltılması için kritik öneme sahiptir. Eğitimciler ve politika yapıcılar, bu bütüncül eğitim yaklaşımlarını benimseyerek, öğrencilerin siber ortamlarda daha etkili, sorumlu ve empatik bireyler olarak yetişmelerini destekleyebilirler. Bu yaklaşımlar, öğrencilerin siber ortamlarda karşılaştıkları zorluklara karşı daha hazırlıklı olmalarını sağlayacak ve siber ortamlarda daha güvenli ve etik bir etkileşim ortamının oluşturulmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Y. ve Erişti, B. (2011). Siber zorbalık ile ilgili araştırmalarda örneklem seçimi ve ölçüm yöntemleri. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 302-313.
- Akbüber, B. A., Erdik, E., Güney, H., Gaye Çimşitoğlu, G. ve Akbüber, C. (2019). Bilim ve sanat merkezlerinde özel yetenekli öğrencilerin sorunlarının değerlendirilmesinde bir yöntem önerisi “özel yetenekli çocuk çalıştayı”. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 6(1), 22-39.
- Akdağ, H. (2009). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Konya ili örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 1-14.
- Arslan, S. ve Kırkpınar, İ. (2014). İlköğretimde sosyal medya eğitimi ve öğrencilerin bilgi güvenliği farkındalığı. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 58-69.
- Başaran, İ. E. (2013). Siber güvenlik ve siber etik konularının eğitimde işlenmesi. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 4(2), 136-152.
- Baysal, Z. N. ve Saman, O. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencileri ile değerler üzerine bir çalışma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 56-69.
- Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (1998). *Qualitative research in education: An introduction to theory and methods* (3rd Ed.).USA:Allyn and Bacon.
- Cetinkaya, C. ve Kıncal, R. Y. (2015). Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların demokrasi eğitimi. *Üstün Yetenekliler Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi (UYAD)*, 3(1), 1-22.
- Çoklar, A. N. ve Yaman, N. D. (2016). Çocukların siber güvenlik ve siber etik bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(1), 293-310.
- Demir, O. ve Yurdugül, H. (2015). İnternet bağımlılığı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 40(179), 31-44.
- Demirel Dineç, Ş. (2023). An analysis of gifted students' adoption of human values. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 7(2), 375-385. DOI: 10.34056/aujef.1217970

- Doğan, O., Kutlu, D. ve Seçkin, Z. (2022). Sosyal medya kullanan üniversite öğrencilerinin siber insani değerler düzeyleri üzerine bir araştırma. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(25), 524-548.
- Doğan, S. ve Demiral, Ö. (2008). İnsan kaynakları yönetiminde çalışanların kendilerine doğru yolculuk yöntemi: Yetenek yönetimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 145-166.
- Enç, M. (1995). *Özel eğitime giriş ve “üstün beyin gücü-gelişim, uyum ve eğitimleri”*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Er, H. ve Ünal, F. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin demokrasiye ilişkin görsel algılarının incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 93-106
- Freeman, J. (2002). Out-of-school educational provision for the gifted and talented around the world: A report for the department of education and skills. Department of Education and Skills. http://www.joanfreeman.com/pdf/Text_part_two.pdf adresinden alınmıştır.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update* (10th ed.) Boston: Pearson
- Goertzel, B. (2006, Temmuz). *Patterns, hypergraphs and embodied general intelligence. Neural Networks*. IJCNN'06. International Joint Conference’de sunuldu, Vancouver, Kanada.
- Güneş, A. (2018). Türkiye’de bilim sanat merkezleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 185-193.
- Gürültü, E. ve Aslan, Y. (2018). Sanal dünyada çocuk ve ergenlerin güvende olmalarını sağlamaya yönelik önleyici eğitim programları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 225-240.
- Hargrove, K. (2010). Stop school bullying: A tale of two girls. *Gifted Child Today*, 33(4), 39-40).
- Hoff, D. L. ve Mitchell, S. N. (2009). Cyberbullying: Causes, effects, and remedies. *Journal of Educational Administration*, 47(5), 652-665.

- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2004). Üstün yetenekli çocukların karakter özellikleri ve değerler eğitimi. M. R. Şirin ve A. Kulaksızoğlu (Editörler). *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi yayının dizisi içinde* (s. 131-144). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Kara, M. ve Ünal, M. (2021). Özel yetenekli çocuklarda farklılaştırılmış yazma becerisi etkinliklerinin BİLSEM yönergesiyle uyumluluğunun maker modeline göre incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(1), 75-96. DOI: 10.37217/tebd.736985
- Karaca, M., Mutlu, T. ve Gencer, G. (2021). Siber mağduriyet: Kavramsal bir çalışma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 177-191.
- Karataş, H. (2011). *İlköğretim okullarında zorbalığa yönelik geliştirilen programın etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kılıçer, K., Çoklar, A.N. ve Özeke, V. (2017). Cyber human values scale (i-value): the study of development, validity and reliability. *Internet Research*, 27(5), 1255-1274.
- Kılıçer, K., Özeke, V. ve Çoklar, A.N. (2018). Sosyal medya kullanıcılarına ait siber davranışların insani değerler bağlamında incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 56, 19-39.
- Kılınç, İ. ve Gündüz, Ş. (2017). Lise öğrencilerinin siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve insani değerlerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 261-283. DOI: 10.24315/trkefd.304497
- Kurnaz, A., Çiftçi, Ü. ve Karapazar, H. (2013). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin değer algılarının betimsel bir analizi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 185-225.
- Kurt Kaban, G. ve Gültekin, M. (2022). Ergenlerde siber zorbalığın insani değerler açısından incelenmesi . *Gençlik Araştırmaları Dergisi* , 10 (26) , 71-96. DOI: 10.52528/genclikarastirmalari.859192
- Kurzweil, R. (2000). *The age of spiritual machines: When computers exceed*. New York: Penguin Group.
- Kuzgun, Y. (2013). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Legg, S. ve Hutter, M. (2005, Temmuz). *A universal measure of intelligence for artificial agents*. International Joint Conference on Artificial Intelligence’da sunuldu, Edinburgh, İskoçya.
- Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları el kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Mertol, H. (2014). *Türkiye ve ABD’de üstün zekalı çocuklara sosyal bilgilerdersi veren öğretmenlerin görüş ve uygulamaları (Hope projesi ve BİLSEM örneği)*. Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Metli, G. ve Şirin, T. (2019). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve insani değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 77, 179-200.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1974). *Özel eğitime muhtaç çocuklar hakkında yönetmelik*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Basım
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2022). Bilim ve Sanat Merkezleri öğrenci tanılama ve yerleştirme kılavuzu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/30144032_2021-2022_YILI_BILIM_VE_SANAT_MERKEZLERI_OGRENCI_TANILAMA_VE_YERLESTIRME_KILAVUZU.pdf adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2023). Özel yetenekli bireylerin eğitimi strateji ve uygulama kılavuzu (yeni). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_11/25034903_zelyeteneklibireylerineitimstratejiveuygulamaklavuzu.pdf adresinden alınmıştır.
- Nakashima, H. (1999). AI as complex information processing. *Minds and Machines*, 9(1), 57-80.
- Oğuz Namdar, A. ve Akbayrak, K. (2019). Üstün yetenekli öğrencilerin değerler eğitiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması: Adalet değeri örneği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 59-87. DOI: 10.9779/pauefd.486641

- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). Children in the digital environment: Revised typology of risks. <https://www.oecd-ilibrary.org/deliver/9b8f222e-en.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpaper%2F9b8f222e-en&mimeType=pdf> adresinden alınmıştır.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2022). Households with internet access at home. <https://data.oecd.org/ict/internet-access.htm> adresinden alınmıştır.
- Oruç, Ş. ve Çağır, S. (2022). Bilim ve sanat merkezleri üzerine yapılan akademik çalışmaların değerlendirilmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 7(2), 398-412. DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1202074
- Öztürk, E. ve Yılmaz, R. (2011). Sanat ve bilim merkezlerinin eğitim amaçlı kullanımına yönelik öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 427-440.
- Schwartz, S. H. 2006. Basic human values: Theory, measurement, and applications. http://www.ccsr.ac.uk/qmss/seminars/2009-06-10/documents/Shalom_Schwartz_1.pdf adresinden alınmıştır.
- Şahin, Y. L. ve Çoklar, A. N. (2009). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar ve internet kullanım amaçlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 214-226.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Taşkın, Y. ve Şimşek, N. (2017). Ortaokul öğrencilerinin siber vatandaşlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 7(2), 13-31.
- Tebliğler Dergisi. (2001). Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Sayı 2530, Cilt: 64. <https://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/65-2001/1034-2530-kasim-2001> adresinden alınmıştır.
- Tebliğler Dergisi. (2022). Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Sayı 2771, Cilt:85. <https://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/90-2022/5426-2771-ocak-2022> adresinden alınmıştır.

- Tirri, K. ve Pehkonen, L. (1998). *The moral reasoning of adolescents gifted in science: A case study. annual conference of the European Council for High Ability*. Oxford, UK
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 277–287.
- Topçu, S. (2015). Üstün zekâlı öğrencilerin değer kavramına yönelik algıları: Elazığ bilim ve sanat merkezi örneği. *Electronic Turkish Studies*, 10(11), 1449-1470.
- Türk Dil Kurumu. (2022). Güncel Türkçe sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587) adresinden alınmıştır.
- Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- Yıldırım, S. ve Kaban, A. (2012). İlköğretim okulu öğrencilerinin siber zorbalık deneyimleri ve bu deneyimlerin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 29-42.
- Yıldız Durak, H.Y. (2019). Human factors and cybersecurity in online game addiction: an analysis of the relationship between high school students' online game addiction and the state of providing personal cybersecurity and representing cyber human values in online games. *Social Science Quarterly*, 100(6), 1984-1998.
- Yıldız Durak, H.Y. ve Sarıtepeci, M. (2019). An examination on the reflections of cyber human values demonstrated by university students on lifelong learning trends. *Journal of Computer and Education Research Year*, 7(14), 418-436.
- Yılmazçetin, Ş. (2021). *Duygusal zekâ, sosyal zekâ ve kültürel zekâ ile girişimcilik eğilimi etkileşimi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER**Ek 1. Araştırma İzni**

Ek 2. Veri Toplama Aracı

Sevgili öğrenciler,

Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenim gören öğrencilerin sanal ortamlardaki siber insani değerler algılarının belirlenmesi ve bu merkezde gerçekleştirilen eğitimlerin siber insani değer gelişimine katkısının incelenmesinin amaçlandığı bu araştırma ile sanal ortamlarda iyi ve doğru olarak kabul edilen davranışları sergileyen veya kabul edilmeyen davranışlardan kaçınan bir bireyin sahip olması gereken dijital boyuttaki insani değerlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Araştırma kapsamında toplanan verilere sadece araştırmacılar erişebilecek ve yalnız bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Ayrıca sorulara vereceğiniz cevaplarla kişisel bir değerlendirme yapılmayacaktır. Araştırmayla ilgili herhangi bir sorunuz içinadresinden bana ulaşabilirsiniz. Araştırmaya katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Zekai KAYA

Bilişim Teknolojileri Öğretmeni

BÖLÜM I - KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz?

☐ Kız ☐ Erkek

2. Sınıfınız?

☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐ 11 ☐ 12

3. Yaşınız?

☐ 11 ☐ 12 ☐ 13 ☐ 14 ☐ 15 ☐ 16 ☐ 17 ☐ 18

4. Özel yetenek alanınız?

☐ Genel yetenek ☐ Müzik ☐ Resim

5. Kendinizi dijital teknolojileri kullanım konusunda ne kadar yeterli/yetkin görüyorsunuz? 1 ile 10 arasında puan verin.

Çok yetersiz ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐ Çok yeterli

6. Günlük ortalama internet kullanım süreniz ne kadar?

☐ Bir saatten az ☐ 1-2 saat ☐ 3-4 saat ☐ 5-6 saat ☐ 7 saat ve üstü

7. Sizce sanal ortamlardaki davranışlarda aşağıdaki hangi değer diğerlerine göre daha fazla olmalıdır?

☐ Doğruluk/Dürüstlük ☐ Saygı ☐ Hoşgörü ☐ Sevgi ☐ Dayanışma ☐ Barışçıl olma

BÖLÜM II - SİBER İNSANİ DEĞERLER

Aşağıdaki ifadeler internet kullanıcılarının sosyal medyada ortamındaki insani değer odaklı bazı davranışlarını oluşturmaktadır. Her bir ifadeyi inceleyerek, ifadenin size uygunluğunu yandaki seçeneklerden biri işaretleyerek belirtiniz. Lütfen ifadeleri dikkatlice okuyarak görüşünüze en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
S1	Sosyal medyadaki kullanıcıların tüm paylaşımlarına (yazı, resim, video vb.) saygı duyarım	①	②	③	④	⑤
S2	Sosyal medyada paylaşımda bulunurken toplumsal hassasiyetleri dikkate alırım	①	②	③	④	⑤
S3	Sosyal medyada paylaşımda bulunurken diğer kullanıcıların hassasiyetlerini dikkate alırım	①	②	③	④	⑤
S4	Tüm sosyal medya kullanıcılarının paylaşımlarını önemserim	①	②	③	④	⑤
S5	Sosyal medyada kullanıcıların yaptıkları tüm yorumlara değer veririm	①	②	③	④	⑤
S6	Sosyal medyadaki paylaşımlarımın arkasında dururum/paylaşımlarımı silmem	①	②	③	④	⑤
S7	Sosyal medyada başkalarının düşüncelerimi onaylamasını beklemem	①	②	③	④	⑤
S8	Sosyal medyada da günlük hayatta da aynı kişiyimdir	①	②	③	④	⑤
S9	Sosyal medyadaki paylaşımlarım gerçek düşüncelerimi olduğu gibi yansıtır	①	②	③	④	⑤
S10	Tüm sosyal medya ortamlarındaki paylaşımlarım birbiriyle tutarlıdır	①	②	③	④	⑤
S11	Sosyal medyada paylaşımlarıma yapılan her türlü yorumu anlayışla karşılarım	①	②	③	④	⑤
S12	Sosyal medyada her türlü paylaşımı hoşgörüle karşılarım	①	②	③	④	⑤
S13	Arkadaşlarımı gündeme ilişkin sosyal medyadaki fikir ve paylaşımları nedeniyle yargılamam	①	②	③	④	⑤
S14	Sosyal medyada paylaşımlarıma yapılan eleştirileri olgunlukla karşılarım	①	②	③	④	⑤
S15	Sosyal medyada birilerinin zarar görmesine neden olacak paylaşımlar yapmaktan kaçınırım	①	②	③	④	⑤
S16	Sosyal medyada başkaları hakkında asılsız/gerçek dışı bilgiler içeren paylaşımlarda bulunmam	①	②	③	④	⑤
S17	Gerilim ve öfkeden uzak sosyal medya ortamlarında bulunmayı tercih ederim	①	②	③	④	⑤
S18	Gündem ne olursa olsun sosyal medyada bulunduğum ortamlara gerilim ve öfke bulaştırmam	①	②	③	④	⑤
S19	Gündem ne olursa olsun sosyal medyada kullanıcıları galeyana getirecek paylaşımlarda bulunmam	①	②	③	④	⑤
S20	Sosyal medyada ait olduğum topluluğun yönelimleri doğrultusunda insanları kışkırtacak paylaşımlarda bulunmam	①	②	③	④	⑤
S21	Sosyal medyada karşılaştığım sorunları çözmek için önce kendimi karşı tarafın yerine koyarım	①	②	③	④	⑤

S22	Doğal afet veya toplumu sarsan bir olay olduğunda sosyal medyada toplumsal dayanışmanın önemini vurgulayan birleştirici paylaşımlarda bulunurum	①	②	③	④	⑤
S23	Toplumsal dayanışmanın gerekli olduğu durumlarda yakın çevremdekilerle birlikte sosyal medyada aktif destek veririm	①	②	③	④	⑤
S24	Sosyal medyada yürütülen yardım faaliyetlerine aktif destek veririm	①	②	③	④	⑤
S25	Sosyal medyada benden herhangi bir konuda yardım istendiğinde kim olduğuna bakmaksızın yardımcı olmaya çalışırım	①	②	③	④	⑤

BÖLÜM III – VERİLEN EĞİTİMİN SİBER İNSANİ DEĞER GELİŞİMİNE KATKISINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

1. Bilim ve Sanat Merkezindeki derslerin sanal ortamdaki insani değerlerinizin gelişimine katkısı hakkında ne düşünüyorsunuz? En çok hangi dersin katkısı olduğunu düşünüyorsunuz?
2. Bilim ve Sanat Merkezindeki derslerinizde sanal ortamdaki değerlerle ilgili öğretmenleriniz size ne gibi bilgiler veriliyor?
3. Bilim ve Sanat Merkezindeki derslerinizde sanal ortamdaki değerlerinizin gelişimi için ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
4. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki derslerinizde en çok hangi siber insani değerlere yönelik etkinlikler yapıyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

